

דברי תורה

מאת

ב"ק מרן אדמו"ר שלימ"א

חג הפסח

שנת תשע"ה לפ"ק

*

יוצא לאור ע"י

מכון מעדני מלך זויען

גליון תתנ"ד

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בחג הפסח תשע"ה לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך ווען - גליון תתנ"ד

בליל סדר פסח

גדול לא קיים בהם. אך באמת יצאו ישראל קודם הזמן, וכמה תירוצים נאמרו בזה. ובקדושת לוי לפסח (בפסקא שהקב"ה חשב את הקץ לעשות) כתב, שהקב"ה הודיע הגלות להאבות, והאבות היה להם צער מגלות בניהם, ונחשב הצער של האבות לגלות על ישראל, כאלו היו ישראל בגלות גם הק"ץ שנים ע"ש. וכמבואר ברש"י (במדבר כ-טו) וירעו לנו מצרים ולאבותינו, מכאן שהאבות מצטערים בקבר כשפורענות באה על ישראל ע"ש.

ומזבן ממילא דהוא הדין להיפוך, כאשר יש לבני ישראל עושר וכבוד, נהנים האבות מהרחבת הדעת של בניהם. ואם כן הגם שבני ישראל ויתרו על הרכוש גדול, מכל מקום האבות לא מוותרים. וכיון שעבדום וענו אותם היתה גם עמדם, על כן השכר וההנאה של ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, יש חוב מה' גם עבורם, והם לא מוותרים על חלקם. על כן אמר ה' למשה, לך ואמור להם בבקשה מכם שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב, שלא יאמר אותו צדיק ועבדום וענו אותם קיים בהם, וינינו עם האבות, שצערם בקבר השלים את הזמן, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים 'בהם', שהגם שבני ישראל מוותרים ואומרים הרינו כאלו התקבלנו, מכל מקום האבות לא מוותרים, שהם רוצים בטובת בניהם, ואם ישראל לא ישאלו אז לא תתקיים בהאבות ההבטחה של הנאת ואחרי כן יצאו ברכוש גדול.

*

חז"ל תיקנו לשתות ארבע כוסות יין דייקא. ויש לומר דאיתא בגמרא (בבא בתרא נח:) בראש כל אסוון אנא חמר, והוא משקה של רפואה לתחלואי הגוף. והיין

מנהג ישראל תורה ללבוש בגד קיטל בליל פסח. ויש לומר דמבואר בשלחן ערוך (או"ח סימן תעב-ב) יסדר שלחנו יפה בכלים נאים לפי כחו ע"כ. וכתוב בויגד משה (סימן א אות ב) דחוץ מפשטות הכוונה כדי להראות חירות, יש בזה זכר לרכוש גדול שיצאו בו ממצרים, שאין לך כל אחד ואחד מישראל שלא היה עמו תשעים חמורים לובים טעונים מכספה וזהבה של מצרים (בכורות ה:) ע"ש. והנה להרכוש גדול זכו ישראל בזכותו של אברהם אבינו, כמו שאמרו חז"ל (ברכות ט.) דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו וגו' כלי כסף וכלי זהב (שמות יא-ב), אמרי דבי רבי ינאי אין נא אלא לשון בקשה, אמר ליה הקדוש ברוך הוא למשה בבקשה ממך לך ואמור להם לישראל, בבקשה מכם שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב, שלא יאמר אותו צדיק ועבדום וענו אותם קיים בהם (בראשית טו-ג), ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם ע"ש. ולכן כאשר מסובין אצל שלחן ערוכה בכלי כסף וזהב, להורות על הנס של רכוש מצרים, אשר לזה זכינו עבור שלא יאמר אותו צדיק אברהם אבינו, על כן אנו לובשים בגד של מתים, שכל זה בא לנו שלא יצטער אותו זקן בקברו שלא קיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול.

*

ולבאר מאמרם הנ"ל יש לומר, דלכאורה צריך ביאור, הלא גם אם לא יאמר אברהם, צריך הקב"ה לקיים דברו שהבטיחם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול. ועוד, דאם יש סיבה לישראל שאין רוצים בהרכוש, והם אומרים הרינו כאילו התקבלתי, הרי נתקיים בזה הבטחת ה' אליהם, ואיזה טענה יש לאותו צדיק, ואחרי כן יצאו ברכוש

לחם עוני (דברים טז-ג), וברש"י לחם שמזכיר את העוני שנתענו במצרים ע"כ. והוא לחם עוני, שדרכו של עני בפרוסה (פסחים קטז). והנה שיעבוד מצרים היתה גזירה על כל ישראל, ועבדום וענו אותם, ובאמת מלאכת שיעבוד מצרים לא היתה על שבטו של לוי (שמו"ר ה-טז), ותדע לך שהרי משה ואהרן יוצאים ובאים שלא ברשות (רש"י שמות ה-ד). וצריכין לומר שאהבת ישראל שהיתה בשבט לוי, שהצטערו בצער אחיהם, זה היה נחשב להם לעינוי ושיעבוד, וכמו אב שמצטער כשמענין את בנו.

והנה פירשו הכתוב, שוש אשיש בהוי"ה תגל נפשי באלקי (ישעיה סא-ז), כי הנה חכמינו אמרו חייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה (ברכות נד). אך במה דברים אמורים, אם הרעה נגעה רק אליו, אבל אם נגעה אל הזולת אסור עליו לשמוח בה, אלא אדרבה עליו להשתתף בצערו. וזהו שוש אשיש בה', בזמן של 'הוי"ה', היינו מדת הרחמים, כאשר ניתן לי שפע טובה אזי יכול אני לשמוח וגם לשמוח אחרים, 'שוש אשיש'. אבל 'תגל נפשי באלקי', בזמן של 'אלקי', היינו מדת הדין, כאשר נגעה אלי הרעה, אזי רשאי רק אני לשמוח, שכן חייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה. אולם אי אפשר לי לשמוח אחרים, שכן על הזולת אסור לשמוח באסוני ע"כ.

ובני ישראל במצרים מגודל אמונתם בה' הבחינו שהכל הוא לטובתם, וקבלוהו בשמחה כשם שמברך על הטובה, ולא היה להם עוני, כי צרת עצמו יש לקבל בשמחה, אבל הלויים שלא היו בשיעבוד עצמם, אלא כל שיעבודם היתה שהצטערו בצער בניהם, אצלם היתה השיעבוד עוני. ולכן כאשר שוברין את המצה, להזכיר בו את העוני, לוקחין המצה האמצעית, כי רק בשבט לוי היה עוני, שהצטערו בצרת אחיהם, אבל הכלל ישראל קבלוהו בשמחה, ולא היה להם השיעבוד לעוני.

*

עוד יש לומר כי המצה הזאת רומזת על מה שגורשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה, ועל ידי זה אפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עוגות מצות (שמות יב-לט). והנה מן המצה ההוא אכלו ישראל עד ירידת המן, שרק בט"ז באייר התחיל המן לירד, ואמרו חז"ל (קידושין לח). עוגות שהוציאו ממצרים טעמו בהם טעם מן, שנסתפקו ממנו מזון ס"א סעודות עד שירד המן. על כן לוקחין המצה וחולקין אותם לשנים, ומצניעין החלק הגדול, וזה לרמז כי רק חלק קטן מהעוגות ההוא אכלו אז, וחלקו הגדול של המצה ההוא היה צפון לאכול ממנו חודש ימים אחר זה.

שמספרים עליה יציאת מצרים, ועונין עליה דברים הרבה, דברי שבח והודאה לה', מתעלה קדושתו עד שנעשה גם אסוון רוחני לתחלואי הנפש. וכמו שבפסח אוכלין מצה שעונין עליו דברים הרבה, והיא מיכלא דאסוותא (וזה"ק ח"ב קפג), כן שותין גם ארבע כוסות של יין, אשר זה שתיה דאסוותא.

*

ורחין. מבואר בפוסקים דאם כי שבכל השנה אין אנו נוטלין ידים לדבר שטיבולו במשקה, בלילה זה מחמירין יותר (טורי זהב סימן תעג סק"ו). והוא מטעם דבליל זה יורדת על כל אדם רוח קדושה ממרום, כמו שהיה אז במצרים, וצריך כל אחד לעשות עצמו כלי לקבל קדושה ההוא. ואמרו (עבודה זרה כ): טהרה מביאה לידי פרישות וקדושה, על כן אנו מדקדקין ביותר בטהרת הידים לעשות בזה כלי לקדושה. ולהזכיר את האדם בתחלת הסדר על גודל קדושת הלילה, שהשפעת קדושת החג הכל הוא לפי הכנתו.

*

כרפס. הענין שמובלין הכרפס במי מלח. על פי מה שפירש הגה"ק רבי שמעלקא מניקלשבורג זצ"ל הכתוב (שמות ב-ג) ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה, כי בני ישראל לא הצטערו כל כך מהעבודה של חומר ולבנים, כמו מזה שלא יכלו לעבוד את ה' מגודל טומאת מצרים שהיו משוקעים ביניהם. וזהו ותעל שועתם אל האלקים, השועה בעבור אלקים, במה שנוגע לאלקים לעבודתו יתברך, זאת עלתה יותר ממה שצעקו עבור עצמם בשביל העבודה הקשה שהיה על שכמם ע"כ.

והנה מצינו בהמים, שכאשר הובדלו המים התחתונים מהמים העליונים היו בוכים, ואמרו אנן בעינן למיהו קדם מלכא, ולפייסם הבטיח להם ה' שיקריבו מהם מלח על גבי המזבח (רש"י ויקרא ב-ג). והנה הכרפס רומזת על ס' (רבוא) פרך (מג"א סימן תעג ס"ק ד), אך בני ישראל לא הצטערו על עבודת הפרך ההוא, אלא על מניעתם מקירבת ה', דוגמת המי מלח שנפרדו ממחיצת קונם, ונתפייסו רק במה שהובטחו שיתקרבו לה' בעל כל קרבנך תקריב מלח. ועל כן אנו טובלים הכרפס במי מלח, להורות כי עיקר הצער של ישראל בעבודת הפרך, היתה דוגמת המי מלח.

*

יחין. בטעם שנוטלין את המצה האמצעית דייקא, שמכוון נגד לוי, ופורסין אותו לחצאין, דהנה המצה נקרא

ותתא ע"כ. והכוונה הפשוטה, כי סיבת ענין הסיפור בפה הוא, כי המחשבות שבאדם אין המלאכים יודעים, אבל כאשר מוציאים זאת בפה, אז אינן מלין סלקין וכל פמליא דלעילא חמאן לון, ומעורר בזה שגם המלאכים מודים ומשבחים להקב"ה, ואסתלק יקריה עליהו עילא ותתא, שהאדם משבח את ה' למטה ומעורר שגם לעילא ישבחו המלאכים את ה'.

וגם בהמלאכים עצמם יש עילא ותתא, כי חלק מהמלאכים יורדים למטה ומתחברין בהדייהו דישראל, וכדין אתיין ואודאן ליה לקוב"ה. ורבבי רבבות מלאכים שלמעלה, הם חמאן ורואין הדיבורים שעולים למעלה, ואודאן כולהו לקוב"ה, ומסתלק כבוד ה' עילא ותתא.

*

הא לחמא עניא. מתחילין בלשון ארמי, לשון שאין מלאכי השרת מכירין בו (שבת יב:), שלא ירום לבו של המספר, שמלאכים נהנין מעבודתו, שמתכנשין למטה ומתחברין עם ישראל, ומעלין שבחו למעלה, ובאמת העבודה צריכה להיות בלי שום פניות בלתי לה' לבדו, על כן מתחילין הסיפור בלשון ארמי, לשון שאין מלאכי השרת מכירין אותו, כי כן צריכה להיות הסיפור, שגם אם לא יכירו המלאכים בו, יאריך כן בסיפורו.

*

וחכמים אומרים ימי חייה העולם הזה, כל ימי חייה להביא לימות המשיח. בגמרא (ברכות יב:) אמר להם בן זומא לחכמים, וכי מזכירים יציאת מצרים לימות המשיח, והלא כבר נאמר (ירמיה כג-ז) הנה ימים באים נאם ה', ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם. אמרו לו, לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה, אלא שתהא שעבוד מלכיות עיקר ויציאת מצרים טפל לו ע"כ. ולכאורה אם מזכירין כבר העיקר, מה יוסיף להזכיר גם הטפל, הרי בכלל מאתים מנה.

ונראה דגאולת מצרים היתה גאולה כפולה, הן משיעבוד הגוף, והן משיעבוד הנפש. והגלות של שיעבוד הגוף ניתוספה עלינו מאז פי כמה, זה אלפיים שנה בגליות שונות, ורק לימות המשיח תהיה הגאולה השלימה באותות

*

גם יש לומר, כי המצה רומזת על הגאולה כנ"ל, כי גורשו ממצרים, וחציו הקטנה משאירים כדי לספר עליה ניסי יציאת מצרים, שזהו הגאולה שעברה. וחציה הגדולה מצפינין לעתיד, לרמוז על הגאולה העתידה שזמנה צפון, אשר הגאולה ההוא תהיה פי כמה גדולה מיציאת מצרים. ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם (ירמיה כג-ח), ותהא שיעבוד גליות עיקר ויציאת מצרים טפל לו (ברכות יב:), ועל כן חציה הגדולה של המצה מצניעין על לעתיד.

והנה המצה היא לחם עוני, שעונין עליו דברים הרבה (פסחים לו:) שמספרין עליו יציאת מצרים, ואיתא בזוה"ק (פ' בא מ:): דכל בר נש דאשתעי ביציאת מצרים, ובהוא סיפור חדי בחדוה זמין איהו למחדי בשכינתא לעלמא דאתי דהוא חדו מכולא ע"כ. על כן מצניעין חלק מהמצה הזו שעונין עליו דברים הרבה, לרמוז אשר זכות זה יעמוד לנו לעתיד שנוכה לשמוח בשכינתא לעלמא דאתי.

*

בזוה"ק (שם) ביה שעתא כניש קוב"ה לכל פמליא דיציה, ואמר לון זילו ושמעו ספורה דשבחא דיצי וכו', כדין כלהו מתכנשין ואתיין ומתחברין בהדייהו דישראל וכו'. ויש לומר דידוע סוד עיבור נשמה, וכמו שהאריך בזה במאור ושמש (ריש פרשת אחרי) כי נשמת הצדיק יבוא בסוד העיבור באיזה צדיק לסיוע לעבודת ה' ולגלות לו סודי התורה, וזה נחת רוח להנשמה בגן עדן, שמסייע לעבוד ה' בזה העולם ע"ש. וכמו כן יתכן שהמלאכים בראותם עבודת בני ישראל בלילה זו, הם 'מתחברים' בהדייהו דישראל, כדי לסייעם בעבודתם, וזהו עילוי גם להמלאכים שמסייעים לעבודת ה'.

*

ומסים בזוה"ק, חובה איהו על בר נש לאשתעי תדיר קמי קודשא בריך הוא ולפרסומי ניסא בכל אינון ניסין דעבד. ואי תימא אמאי איהו חובתא, והא קודשא בריך הוא ידע כלא כל מה דהוה ויהוי לבתר דנא, אמאי פרסומא דא קמיה על מה דאיהו עבד ואיהו ידע, אלא ודאי אצטריך בר נש לפרסומי ניסא ולאשתעי קמיה בכל מה דאיהו עבד, בגין דאינון מלין סלקין, וכל פמליא דלעילא מתכנשין וחמאן לון, ואודאן כלהו לקודשא בריך הוא, ואסתלק יקריה עליהו עילא

כיון שמאריך בסיפור יציאת מצרים אין צורך עוד באכילת מצה להזכירו על בחפזן יצאת מצרים, והפסח על שום שפסח, והמרור עבור שמררו, כי הלא האריך בדברים אלו בסיפורו על יציאת מצרים. או להיפוך כיון שמקיים המצות הללו בפועל, שמזכיר את האדם כל עניני הגאולה, אין מן הצורך לספר עוד בהם, על כן באה מצות סיפור יציאת מצרים בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך, שצריכין שניהם יחד, הדיבור עם פעולת המעשה, וכאשר מצה ומרור מונחים לפניך לקיים המצוה בפועל, באה אתו עמו המצוה לספר ביציאת מצרים בדיבור.

*

כי גר יהיה זרעך בארץ ילא להם' (בראשית טו-יג). יש לדקדק דכיון דכבר אמר שיהיו גרים, בודאי שהוא בארץ לא להם, כי בתוך ארצו אינו גר אלא תושב. ונראה כי מדרך העולם כשיושבים שנים רבות על איזה מקום, או מתרגלים ומתיישבים שם כאילו גם הוא תושב. ואם כן בני ישראל שבניהם ובני בניהם נולדו כבר שם, יתכן שיתרגלו אל המקום ולהחשיב עצמם גם הם כתושבי הארץ, ועל ידי זה יתערבו בגוים וילמדו מעשיהם, על כן הבטיח לנו ה', כי תמיד ירגישו עצמם ישראל במצרים כגרים, והם יושבים בארץ לא להם, שלא יתרגלו להחשיב עצמם כתושבי הארץ.

*

גם יש לומר כי בשנות הרעב כתיב, ויקן יוסף את כל אדמת מצרים לפרעה, כי מכרו מצרים איש שדהו, כי חזק עליהם הרעב (בראשית מז-כ). והענין בזה היה, כי יוסף היה אז משנה למלך, ורצה שכל ארץ מצרים תבוא תחת ידו, ולהמשיך בזה קדושתו על כל הארץ, שיוכלו ישראל להיות שם בגלותם, ולא יומשכו אחר טומאת המקום. וזהו שאמר ה', כי גר יהיה זרעך בארץ ילא להם', שאין הארץ ליושביה אלא להמלכות, ואם כן יוסף ישליט קדושתו על הארץ, ועל ידי זה יזכו לצאת משם ברכוש גדול שכולל בזה גם רכוש רוחני.

*

ויוציאנו ה' ממצרים (דברים כו-ח), **לא על ידי מלאך וכו'.** יש להבין הלא קרא כתיב וישלח מלאך ויוציאנו ממצרים (במדבר כ-זו). ואיתא במדרש תנחומא (אחרי יב) אמר הקב"ה בעולם הזה הייתם נושעים על ידי בני אדם,

ומופתים יותר מיציאת מצרים. אבל לענין שיעבוד הנפש היתה אז גאולה שלימה, שיצאו ממ"ט שערי טומאה, ומאז אנו דבוקים באמונת ה' ובתורתו הקדושה. וכמו שהאריך בזה בבני יששכר (ניסן ד-א) דלכן נקרא גאולת מצרים גאולת עולם, כי לא יהיה עוד גלות כזה להשתקע ח"ו בטומאת הקליפות כל כך ע"ש. ואם כן הגם שלגבי גאולת הגוף תהיה לעתיד שיעבוד גליות עיקר ויציאת מצרים טפל לו, מכל מקום לגבי גאולת הנפש, גאולת מצרים עדיפא מגאולה העתידה, שיצאו אז מטומאת הקליפות באופן נעלה יותר ממה שתהיה לעתיד, ועל כן יש להזכיר יציאת מצרים גם לימות המשיח.

*

ברוך המקום ברוך הוא, ברוך שנתן תורה לעמו ישראל. מה שמזכירין ענין מתן תורה בסיפור יציאת מצרים בתחלתו. יש לומר כי יתכן שיעלה על הדעת להרהר, למה אנו מודים על הגאולה, לא היה לה' להביא אותנו בגלות ולא יצטרך לגאלנו. וכי המכה את חבירו ואחר כך מרפא אותו, יודה להמכה על רפואתו שריפא אותו.

אבל האמת הוא, כי טובה רבה היתה עצם הגלות לישראל, וכמו שקראו הכתוב (דברים ד-ב) ויוציא אתכם מכור הברזל ממצרים להיות לו לעם נחלה, כי על ידי העינוי והסבל נודככו גופם של ישראל, שיוכלו לקבל על עצמם עול תורה. ובליל פסח אנו מודים לה', הן על הטובה שהיתה לנו במה שהיינו בתוך הגלות, והן על הפדות ועל הגאולה אחר כך ממנה. ולכן בתחלת סיפור יציאת מצרים, אנו מזכירין ברוך שנתן תורה לעמו ישראל, שזה היה הסיבה שעבורו באנו לתוך הכור הברזל בגלות מצרים. ועל כן אנו מזכירין כאן את ה' בתואר 'מקום', שיש בזה רמז ברוך 'המקום', שאנו מברכים גם על המקום שהיינו בגלות מצרים, שגם על זה ברוך הוא, כי ברוך שנתן תורה לעמו ישראל, וזה לא היינו מסוגלים לקבל בלי הזיכור מהשיעבוד שבמצרים.

*

לא אמרתי ילא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך. נראה הטעם, כי ישנם בני אדם שחושבים שהעיקר הוא המחשבה והדיבור, ושוב אין צריך למעשה המצוה בפועל. או להיפוך שכיון שעשה המעשה בפועל, אין צורך עוד המחשבה בזה. אבל באמת לא כן הוא, אלא כמו שאמר הכתוב (דברים ל-יד) בפיו ובלבבך לעשותו. ולא תאמר

שכל אחד מהתנאים מרבה מחבירו בהמכות שהיו במצרים ועל הים, על פי מה שכתוב באהל יעקב (פ' בשלח ופ' מסעי) בטעם שהרבה השי"ת נסים ונפלאות במצרים ובמדבר אף שהיה אפשר בלעדיהם, תכלית הדבר היה, להיות כי השי"ת קורא הדורות מראש, וראה שעתידין ישראל להשתעבד עוד עד עת קץ, וכי באחרית הימים יהיו דלי זכות בלתי ראויים להעשות להם נסים, ומי כד' אלקינו החושב בעזרת בניו כי הכין מראש כל הנסים והנפלאות שיצטרכו ישראל בגאולה העתידה, בהיות כי עת ההוא שיצאו ממצרים היה עת רצון ומוכשרת לחדש להם ענינים נסיים, וכל דבר נסיי הבא לכלל הויה והמצאיות תתמיד סגולתו לעולם, ונמצא בנקל לעת הצורך, דמיון המים שנתחממו כבר פעם אחד, שבקל יותר לחממו פעם שנית אף אחר שנתקרה, על כן הרבה אז השי"ת נסים ונפלאות והכל להכין ישועה לדור האחרון. וזהו, עזרת אבותינו אתה הוא מעולם, מגן ומושיע לבניהם אחריהם בכל דור ודור וכו' עיין שם בארוכה.

וזהו שאמר שטובות ה' במצרים היתה כפולה ומכופלת, וגם אם היה ממעט מהטובות הללו גם כן דיינו, והסיבה שהטובה היתה כפולה ומכופלת, 'למקום עלינו', כי הקב"ה נתן עיניו בדורות המאוחרות, שנוכל לעורר הטובות הללו גם עלינו, ולכן הכפיל בלי שיעור בהטובות של האבות, כדי שיוכלו ליהנות מהם בניהם אחריהם.

*

וירח את ריח בגדיו ויברכהו, ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה' (בראשית כז-כז). ויש לומר על פי מה שכתוב בהגדה דברי חיים, שפעם אחת אמר, בכל פסח אליהו מקריב בכל יום שני קרבנות אחד בבוקר ואחד בערב, האט הרב ז"ל מאודהעל מתפלל געווען שרוצה לראות בעיני בשר, והראה לו הקב"ה כאשר אליהו עומד ומקריב, ואליהו הוא כהן הדיוט ומיכאל הוא כהן גדול. כמו כן בכל פסח, אליהו מקריב קרבן פסח, און ברענגט צו כל צדיקי הדור א שטיקעל פסח (כי המה המנויים), כאטש מיר זענען נישט אין ארץ ישראל אין ירושלים, ברענגט אליהו אוירא דארץ ישראל ואוירא דירושלים, און מען זיצט אין ארץ ישראל און מען עסט פונעם קרבן פסח. די וואס זענען נישט דערביי אז אליהו זאל זיי ברענגען, נאר זיי האלטין זיך אין צדיקי הדור, און גלייבען אז צדיקים עסן איז אזוי ווי זיי וואלטן אליין געגעסן. עטץ וועט מיינען ברוחניות, טאקע בגשמיות, א שטיק קרבן פסח... צו די היינטיגע צדיקי הדור ברענגט מען אין רעכט שטיק קרבן פסח. איי מיר זענען טמאי מתים,

במצרים על ידי משה ואהרן וכו', ועל ידי שהיו בשר ודם הייתם חוזרים ומשתעבדים, אבל לעתיד לבוא אני בעצמי גואל אתכם ושוב אין אתם משתעבדין שנאמר (ישעיה מה-יז) ישראל נושע בה' תשועת עולמים ע"כ. הרי דיציאת מצרים היתה על ידי בשר ודם. ויש לומר דגאולת הגוף היתה על ידי משה ואהרן, אבל גאולת הנפש שהוציא ה' אותם מטומאת מצרים זה לא יתכן רק על ידי הקב"ה בעצמו. וזהו ויוציאנו ה' 'ממצרים', כי 'מארץ מצרים' היתה על ידי שליח, אבל מטומאת מצרים היה על ידי הקב"ה בכבודו ובעצמו, והיציאה מטומאת מצרים היתה באמת נצחית.

*

ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה וכו', ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים אני ה' (שמות יב-יב). ונראה דאיתא בגמרא (מגילה טו:) כשהגיעה אסתר לבית הצלמים נסתלקה הימנה שכינה ע"ש. ומצרים היתה מלאה גלולים, וכמו שאמר משה (שמות ט-טט) כצאתי את העיר אפרוש כפי אל ה', אבל בתוך העיר לא התפלל (שמ"ר יב-ה), ואם כן איך עבר ה' במצרים. על כן אמר ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים, ויסתלקו הגלולים, ואז יוכל ה' לעבור במצרים.

*

ביד חזקה זו הדבר וכו'. מה שפירט מכה זו יותר משאר המכות, כי בזה היה ניכר ביתר שאת גודל כח ה', כי עצם העשר מכות העידו שיש מנהיג להבירה, ומשדר את הטבע כרצונו, ומשגיח על בני ישראל בהשגחה פרטית, וכאשר בא עת גאולתם הוציאם בזרוע נטויה. והנה מה שמבחין ה' בהשגחתו על בני אדם, זה עולה על הדעת, כי הלא בני אדם הם מובחר הבריאה. אבל שתהא ההשגחה על הארץ, גם על כל בהמה ובעל חי, מי הוא הבעלים שלו, על המשא ומתן שביניהם של שנים רבות הקודמות, אם סוס או חמור זה שייך למצרי או לישראלי, הרי זה מורה ביתר שאת גודל ידו החזקה של הקב"ה בעולמו, וזהו ביד חזקה זו הדבר.

*

אילו האכילנו את המן ולא נתן לנו את השבת דיינו. יש לומר הכוונה כי באכילת לחם מן השמים היו מזדככים, עד שהיו מקבלים בזה כל האורות וההשגות של שבת.

*

על אחת כמה וכמה טובה כפולה ומכופלת למקום עלינו. יש לומר על פי מה שכתוב בהגדת ויגד משה במה

(פסחים פח.) אברהם קראו הר, יצחק קראו שדה שנאמר (כד-טו) ויצא יצחק לשוח בשדה, יעקב קראו בית וכו' ע"ש. ועל כן כאשר הביא יעקב המטעמים לאביו, ובהם היה קרבן חגיגה ופסח, וירח את ריח בגדיו, ויאמר ראה ריח בני כריח 'שדה' אשר ברכו ה', כאן נמצא ריח הבית המקדש שקראו יצחק שדה, אשר שם צוה ה' את הברכה, והוא השדה אשר ברכו ה'.

*

נוהגין לומר שפוך חמתך וכו' ולפתוח הפתח, כדי לזכור שהוא ליל שמורים, ובזכות אמונה זו יבוא משיח, וישפוך חמתו על העכו"ם (רמ"א סימן תפ). ואכתי יש להבין למה לא פותחין את הדלת בתחלת הסדר, הרי כל הלילה כולה הוא ליל שמורים. ונראה כי ענין ליל שמורים הוא למעלה מן הטבע, ומה היום מיומיים, שאין לירא משום מזיק, ויכולין לישוב בדלתות פתוחות, רק גודל האמונה של ישראל בה' ובתורתו משפיע שמירה זו. ובתחלת הלילה כאשר יפתח את הדלת, יתכן שחסר לו עדיין אמונה זו שהלילה הזאת נשתנה מכל הלילות בשמירת ביתו, וגם כאשר יעשהו הרי זה רק מצות אנשים מלומדה. רק אחר שהאריך בסיפור יציאת מצרים, ונתעצם בגודל כחו ית"ש איך משדד את הטבע כרצונו, ואשר רק לו הכח והממשלה בעליונים ובתחתונים לעשות בהם כרצונו, אז פותחין את הדלת לזכור שהוא ליל שמורים, כי אז באמת סמוך לבו ובטוח אשר כן הוא.

בליל שביעי של פסח

אלה (ישעיה מ-כו), בהתבוננות בנפלאות הבריאה הוא בא לידי הכרה כי יש מנהיג להבירה, וזהו ראייה שכלית. שלישית, בראיית נסים נגלים כניסי הים וקריעת ים סוף ומתן תורה בהגלות נגלות מלכנו, ועל דרך דכתיב (דברים ד-לה) אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים, בראיה מוחשת על ידי נסים נגלים לעין כל. ומכל מקום גם מי שהאמונה שלו הוא על ידי ראייה, צריך לסלק את ראייתו ולאחוז באמונה פשוטה, שאם לא כן הוא נותן קצבה לגדולתו לפי קוצר השגתו וראייתו, רק העיקר לשמוע ולהאמין יותר ויותר ממה שהשיג וראה בעיניו, כי גדולתו יתברך בלי תכלית ואין סוף.

וזהו שאמר הכתוב (תהלים מה-יא) שמעי בת וראי והטי אזנך. 'שמעי בת' בחינת שמיעה וקבלה, 'וראי'

טומאה נדחה בציבור, מיר זענען אין ירושלים און מיר עסן. און די וואס גלייבן, איז אזוי ווי זיי וואלטן געגעסן עכ"ד.

והנה רבקה אמרה ליעקב, לך נא אל הצאן וקח לי משם שני גדיי עזים טובים, ואעשה אותם מטעמים לאביך כאשר אהב (שם כו-ט). וברש"י וכי שני גדיי עזים היה מאכלו של יצחק, אלא פסח היה, האחד הקריב לפסחו, והאחד עשה מטעמים (פרקי דרבי אליעזר לב) ע"כ. ולכאורה הרי יצחק היה דר בבאר שבע, ואיך יאכל מקרבן פסח, הלא שחיטתו צריכה להיות במקום המקדש, ואכילתו רק בתוך ירושלים. אך אצל יעקב מצינו לראשונה שהמשיך קדושת ארץ ישראל שלא במקומה, כאשר הלך לחרן, ויהיב דעתיה למיהדר להתפלל במקום שהתפללו בו אבותיו, קפצה לו הארץ (חולין צא), וזהו ויפגע במקום וילך שם (כח-יא), ואמר לו ה', הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה (כח-ג), שקיפל הקב"ה כל ארץ ישראל תחתיו (חולין שם). על כן גם כעת המשיך קדושת המקדש וירושלים למקומו של יצחק, ושפיר האכילו שם מקרבן פסח.

ולכן כאשר ביקש יצחק תחלה מעשו להביא לו סעודתו, לא הזכיר לו רק צא השדה וצודה לי ציד (בראשית כז-ג), ולא שני גדיי עזים, כי אי אפשר לו לאכול פסח שם, רק רבקה ידעה גודל כחה של יעקב שיוכל להמשיך שם קדושת המקום, על כן צוותה עליו להביא שני גדיי עזים גם חוץ לחומות ירושלים. והנה מקום המקדש אמרו חז"ל

במדרש (שמו"ר כג-ב) אז ישיר משה וגו' (שמות טו-יא), אמר משה רבון העולמים במה שחטאתי לפניך בו אני מקלסך וכו', כך אמר משה לפני הקב"ה יודע אני שחטאתי לפניך באז, שנאמר (שם ה-כג) ומאז באתי אל פרעה, לכך אני משבחך באז הה"ד אז ישיר ע"כ. וצריך ביאור הקשר בין שני דברים אלו, ואיך נתקן באז ישיר מה שהתרעם על דרכי ה'.

ונראה בהקדם ליתן טעם על מה ששוברין בליל פסח המצה האמצעית, ומצפינין חלק גדול ממנה. והענין הוא על פי מה דמבואר בייטב לב (ריש פ' לך) כי השגת האמונה הוא בשלשה דרכים, חדא, אמונה פשוטה בבחינת שמיעה וקבלה מאבות לבנים, שירושה לנו מאבותינו איש מפי איש עד מעמד הר סיני ויציאת מצרים והאבות הק'. שנית, על דרך המחקר, שאו מרום עיניכם וראו מי ברא

בחינת השגת השכל וראות העין, אחר זה 'והטי אזנך', תשלך הראיה והטי אזנך. וכן היה במצרים שהשיגו וראו בעיני בשר גודל כח ה', 'וירא' ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים (שמות יד-לא), ראייה ממש עין בעין, עם כל זה לא הספיקו בראיה זו, כי אם 'ויאמינו' בה' ובמשה עבדו ע"ש. (ועיין לחם שלמה פ' וירא עה"פ צחק עשה לי אלקים).

והנה במתן תורה נאמר, וכל העם רואים את הקולות (שמות כ"ט), וברש"י רואים את הנשמע שאי אפשר לראות במקום אחר. ובמכילתא (שם) נאמר, רבי עקיבא אומר רואין ושומעין את הנראה ע"כ. אם כן חוץ ממה שרואין את הנשמע, היו שומעין גם את הנראה. וענינו יש לומר דמבואר בבני יששכר (סיון ה"ט) בהא דרואים את הנשמע, כי עיקר האמונה צריכה להיות מצד הקבלה השמעית עד המעמד הנכבד אשר שמענו קולו ית"ש מתוך האש באמרו אנכי ה' אלקיך, ואמונה זו כיון שהוא מצד אין סוף ית"ש, הנה אין לאמונה זו סוף, מה שאין כן האמונה הבאה מצד מחקר האנושי בשכלו, הנה לשכל האנושי יש סוף, הנה האמונה הזאת היא בסכנה וכו'. ומה שמוכן הענין בחכמה ושכל (ומכל שכן מה שרואה בעיניו) לא תקרא אמונה, כי אמונה היא למעלה מן החכמה, היינו דבר שאינו מובן בחכמה, ואף על פי כן הוא מאמין, ולכן הראה להם ה' או שחוש הראות עשה פעולת חוש השמע, כי הדבר הנראה לעין או אפילו בצפיית השכל שגם הוא נקרא חוש הראות (כענין רואה אני את דברי אדמון) בזה לא תצדק לשון אמונה, וחוש השמע הוא המשתמש לאמונה, שומע ומאמין הנאמר אליו, ועל כן הראה להם שגם חוש הראות נשתמש לחוש השמע, כי זה הוא העיקר לתורה, שמעו ותחי נפשכם ע"ש.

ויש להוסיף כי תחלת עבודת האמונה היא, שישמע ויקבל מה ששמע מאבותיו עד מתן תורה, ששמעו דברי אלקים חיים אנכי ה' אלקיך, ושוב יתבונן בזה בראיית השכל, שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, לראות זאת בעיני שכל בהתבוננות בנפלאות הבריאה, וזהו 'רואין את הנשמע'. אבל גם אחר שזכה להשיג זאת על ידי ראייה, הן בראיית נסים ונפלאות, והן בראיית עיני השכל, שוב בא עבודת 'שומעין את הנראה', לסלק אמונתו על ידי ראייתו, ולחזור לאמונתו העקרית שהיא בחינת השמיעה.

והנה המצה היא מיכלא דמהימנותא, המורה על גודל אמונתם של ישראל בה' בהוציאם ממצרים, ולכן לוקחין שלשה מצות, כי האמונה הוא בשלשה בחינות כנ"ל. אבל אותה המצה שאוכלין לשם מצות מצה ליזכור הגאולה ממצרים, אשר אז ראו הכל עין בעין ולא הוצרכו

לאמונה, על כן שוברים אותה, כי אין זה עיקר המדריגה של אמונה, אלא מצניעין ממנה רובה הגדול, כי אין זה התכלית, אלא שמעי בת והטי אזנך, להאמין באמונה פשוטה כפי מה שקבלנו מאבותינו, ואז אין האמונה מוגבלת אלא אין סוף, גם מה שאינו מושג בשכל האדם. וכמו שהיו ישראל בקריעת ים סוף, שהגם שראו היד הגדולה בעיני בשר, האמינו בה' ובמשה עבדו.

והנה השירה זאת היתה השירה הראשונה שאמרו ישראל, ובה מונח הכח של שירה על כל הדורות כי גופא בתר רישא גריר. ואם השירה הזאת היתה רק על מה שראו אז בעיניהם, אז אין כח בשירה זו על לעתיד כאשר תתבטל ראיית הנסים, ואכן אתה א-ל מסתתר. אבל בהיות שגם אחר שראו היד הגדולה, סילקו מעצמם ראייתם, אלא 'ויאמינו' בה' ובמשה עבדו, על כן יש בזה כח נצחי על כל המצבים לעתיד לשורר לה'. וזהו 'אז' כאשר סילקו ראייתם והאמינו באמונה פשוטה, ישיר משה ובני ישראל את השירה, שר לא נאמר אלא ישיר, נשאר בה כח נצחי גם לעתיד, ויאמרו 'לאמור', שיוכלו בכח שירה זו לומר גם לאחר זמן.

והנה סיבת חטא משה באמרו, ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה, היה בשביל שדן הכל לפי ראייתו, ובעיני בשר הרע להעם, אבל מי שיודע שיש חשבונות בכל דבר עמוקה מכפי הראיה שלו, לא מתרעם במצבו, כי ה' הבין דרכה שזהו לטובתו. ולכן כאשר חטא באז, שהתרעם על ה' ולא סילק ראייתו להאמין שהכל הוא לטובתם, תיקן אותה כעת באז ישיר, שסילק ראייתו בהנסים והנפלאות, אלא האמין באמונה פשוטה בעינים סתומים, ובזה תיקן את חטאו.

*

ואיתא במדרש (שמו"ר כג-ד) אז ישיר משה, הדא הוא דכתיב (משלי לא-כב) פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה, מיום שברא הקב"ה את העולם ועד שעמדו ישראל על הים, לא מצינו אדם שאמר שירה להקב"ה אלא ישראל. ברא אדם הראשון ולא אמר שירה, הציל אברהם מכבשן האש ומן המלכים ולא אמר שירה, וכן יצחק מן המאכלת ולא אמר שירה, וכן יעקב מן המלאך ומן עשו ומן אנשי שכם ולא אמר שירה, כיון שבאו ישראל לים ונקרע להם מיד אמרו שירה לפני הקב"ה, שנאמר אז ישיר משה ובני ישראל, הוי פיה פתחה בחכמה, אמר הקב"ה לאלו הייתי מצפה ע"כ. והיא פליאה עצומה שאדם הראשון יציר

מה אתה בורח, אמר לו הים מפני אלוה-יעקב, מפני יראתו של הקב"ה ע"כ.

ונראה כי משה נקרא איש אלקים (דברים לג-א), והיינו שהיה בטל כל כולו לה', עד שלא הרגיש עצמו למציאות כלל, והטפל בטל להעיקר, על כן הוא נקרא איש אלקים. ואם כן אם משה רוצה לבקוע את הים, הרי זה כאלו ה' קורא אליו שיקרע, שהוא קשיש מהים. וביטול זה בא למשה רבינו על ידי שקיבל מה' תורתו שהוא חכמתו יתברך שמו, עד שנקרא תורת משה, ודביקותו בה' ובתורתו, אשר הוא היודע והוא המדע, החשיבו לאיש אלקים. והנה התורה הוא בימינו של ה', כמו שנאמר מימינו אש דת למו (שם לג-ב), על כן נתן ה' ימינו על ימינו של משה, שמשה קיבל תורה מסיני, ועל ידי דביקותו בה' ובתורתו הוא קשיש מהים, דהרי התורה נבראת אלפים שנה קודם בריאת העולם (פסחים נד). ובפרט כי כל הבריאה תלויה בקבלת התורה, שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית, אם ישראל מקבלין את התורה אתם מתקיימין, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו, דכתיב (בראשית א-לא) יום השישי (שבת פח). ואם כן כל עיקרו של הים שמתקיימת בעולם, הוא רק על ידי התורה שקיבל משה.

ולכן המשורר שואל את הים, מה לך הים כי תנוס, הלא טענתך נכונה שאתה קשיש ממשה. ועל זה משיב, 'מלפני' אדון חולי ארץ, שהתורה שהוא מהשבעה דברים שנבראו לפני שהאדון ברא את הארץ, ושפיר משה קשיש מהים. וגם דאם לא התורה אין קיום להם כלל, ובודאי שהים צריכה להיות נכנע למשה ולתורתו.

*

עוד יש לומר דאיתא בשם מדרש, וירא ישראל את היד הגדולה (שמות יד-א), וחמא ישראל סבא, הוא יעקב אבינו. וכמו דכתיב (דברים ד-ז) ותחת כי אהב את אבותיך ויוציאך בפניו, וברש"י בפני אבותיך, כמה שנאמר (תהלים עח-ב) נגד אבותם עשה פלא ע"כ. ואם כן יעקב אבינו היה שם עם ישראל. ומצינו ביעקב דכתיב ביה ויקרא לו א-ל אלקי ישראל (בראשית לג-ב), ואמרו (מגילה יח.) שהקב"ה קראו ליעקב א-ל ע"ש. והיינו שהוא דבוק כל עצמותו לה', אם כן הרי ה' בעצמו עומד שם, ושוב אין טענה להים שהוא קשיש מינייה. וזהו שמשיב הים, מלפני אדון חולי ארץ 'מלפני אלוה-יעקב', לא אמר אלקי יעקב אלא אלוה-יעקב, שהרי יעקב קראו הקב"ה א-ל, ויעקב הוא אלוה-ה, וכנגד יעקב אין טענה שהוא קשיש, ולכן הים ראה וינס, שראה את יעקב עומד שם לפניו.

כפיו של הקב"ה והאבות הקדושים, לא יאמרו שירה עד שבאו ישראל, והיכן הוא הכרת הטוב לבוראם על החסד שעשה עמהם.

ונראה דאיתא בתוס' (פסחים קטז:) הכי גרסינן ונאמר לפניו 'שירה' חדשה, ובסוף ונודה לך 'שיר' חדשה על גאולתנו, דהכי תניא במכילתא, כל השירות לשון נקבה חוץ משירה דלעתיד בלשון זכר, כלומר שהנקבה יש לה צער לידה, אף כל הנסים יש אחריהם צער, חוץ מלעתיד שאין אחריה צער ע"כ. הרי דיש לנו 'שיר' לשון זכר ו'שירה' לשון נקבה. (ועיין במדרש שמו"ר כג-יא ע"ש).

ויש לומר עוד, כי שיר פרטי שהאדם משורר ומשבח על עניניו הפרטיים זהו בחינת 'שיר' שאינו מוליד, שזהו שירה רק על העבר. אבל שיר שהוא מקור לשירות הבאות אחריה, כמו קריעת ים סוף, שזהו הכנה גם לנסים הבאים אחריה, זהו 'שירה' בלשון נקבה שמוליד עוד. ובודאי שאדם הראשון והאבות הק' אמרו שירה על עניניהם, אבל זהו רק בחינת 'שיר' שאינו מוליד, כי ישועתם היתה פרטי לעצמם, ומיום שנברא העולם לא אמרו 'שירה' לשון נקבה, שהשירה הזאת תהא מקור לעוד שירות, עד שבאו ישראל על הים ואמרו 'שירה', כי שירה זו הוא ויאמרו לאמור, גם לאחר זמן, ואז 'שיר' משה ובני ישראל, שירה ששורשה תהא גם לעתיד.

וזהו שאמר הכתוב על שירתן של ישראל, פיה פתחה בחכמה, כי איזהו חכם הרואה את הנולד (תמיד לב), והם השכילו בשירתם, כי תשועה זו תהא נמשכת לדורות עולם, ושירה זו תהא מקור להשירות הבאות, ופיה פתחה בחכמה לראות גם את הנולד, ולכן אז 'שיר' משה, ויאמרו 'לאמור'.

*

מה לך הים כי תנוס וגו', מלפני אדון חולי ארץ, מלפני אלוה-יעקב (תהלים קיד-ה). ונראה דאיתא במדרש (שמו"ר כא-ו) כיון שהלך משה לקרוע את הים לא קבל עליו להקרע, אמר לו הים מפניך אני נקרע, אני גדול ממך, שאני נבראתי בשלישי ואת נבראת בששי, כיון ששמע משה כך, הלך ואמר להקב"ה אין הים רוצה להקרע, מה עשה הקב"ה, נתן ימינו על ימינו של משה שנאמר (ישעיה סג-ב) מוליך לימין משה וגו', מיד ראה להקב"ה וברח שנאמר הים ראה וינס, מה ראה, אלא שראה להקב"ה שנתן יד ימינו על משה, ולא יכול לעכב אלא ברח מיד, אמר לו משה מפני

דאיתא בגמרא (שם צח.) אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או כולו חייב ע"כ. ולכאורה דור שכולו חייב איך יזכה שבימיהם יהיה תחיית המתים. אמנם כן ראינו שעשה ה' במצרים שהיה דור שכולו חייב, שקועים במ"ט שערי טומאה, וזכו לאותות ומופתים היותר גדולים שבעולם, וממנה תתעורר גם הנסים שלעתיד. ומצינו בהים שאמר ה' למשה, מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו (שמות יד-טו), שמשה היה מרבה בתפלה והשתיקו ה'. ופירשו בו, כי שרו של ים טען גם הללו עובדי עבודה זרה, והתחיל משה רבינו להמליץ זכותים עליהם, אבל ה' רצה שתהיה קריעת ים סוף גם עם הקיטרוג שיש עליהם, כדי שיוכל תשועה כזו להתעורר עליהם ברבות הימים גם כאשר לא יהיו ראויים. ואם כן משירת משה על הים שבאה ישועתם באופן שהיו דור שכולו חייב, יש בזה רמז לתחיית המתים, כי גם דור שכולו חייב יוכלו לזכות לנסים של תחיית המתים.

*

ג יש לומר, כי הן אמת דבמעשה נברא הים קודם ביום השלישי, אבל במחשבה ישראל קודמין, דכתיב בראשית ברא אלקים (א-א), ישראל עלו במחשבה תחלה, ובשביל ישראל ברא העולם (ב"ר א-א), ולכן נברא האדם בשישי, כדי שיכנס לסעודה מיד (סנהדרין לח.), וברש"י שימצא הכל מוכן ויאכל מאשר יחפוץ. ולכן אם הולכין בתר המחשבה, ישראל עלו במחשבה תחלה. וזהו שמשיב המשורר, 'מלפני' אדון חולי ארץ, ממה שעלה לפניו קודם שחולי ארץ, שישראל עלו במחשבה, לכן נס הים, כי כל בריאת הים הוא רק מפני ישראל.

*

ז ישיר משה. בגמרא (סנהדרין צא:) שר לא נאמר אלא ישיר, מכאן לתחיית המתים מן התורה ע"כ. יש לומר

בסעודת נעילת החג פסח

עלינו רוח של התעלות ממרום, ונתברך בברכת מועדיך שכולל בתוכה ונחה עליו רוח ה'.

ז לענינינו יש לומר בזה עוד, דאיתא בירושלמי (פסחים יא-י) האוכל מצה בערב פסח כאלו בועל ארוסתו בבית חמיו (והובא בתוס' פסחים צט: ד"ה לאו). ומבואר במהרי"ל (ריש הלכות ההגדה) דכמו דבשמחת הנישואין כלה בלא ברכה אסורה לבעלה (מסכת כלה פ"א), וצריכין לברך מתחלה שבע ברכות, כן קודם אכילת מצה אנו מברכין שבע ברכות, שלש בברכת קידוש, בורא פרי הגפן, מקדש ישראל והזמנים, שהחיינו. באכילת כרפס בורא פרי האדמה. בכוס שני יש שני ברכות, גאל ישראל ובורא פרי הגפן, ושוב ברכת המוציא, ורק אחר זה מברכין על המצה ואוכלין אותה ע"ש. הרי לנו גודל מעלת אכילה המצה, שזהו בחינת נישואין בין ישראל לאביהם שבשמים, כי המצה היא מיכלא דמהימנותא, ובאכילתו נעשה ממנו דמו ובשרו, וזהו דביקות עצומה באמונת אלקי עולם, ומתעורר באהבת ה' אשר מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, והרי זה בחינת נישואין.

זכמו שבכל נישואין יש שבעת ימי המשתה, כן יש לנו שבעת ימי החג של פסח, וסעודה זו בנעילת החג היא סעודת השבע ברכות האחרונה. ובנישואין זוכין לשלש ברכות, חיים, שלום, שמחה, כי השרוי בלא אשה שרוי בלא

זנו עומדים ברגעים האחרונים של החג הקדוש העל"ט, אשר הוא ראש המועדות, חג האמונה, שביציאת מצרים גילה ה' את כוחו, וראו שיש מנהיג לבירה, שבראו ומשגיח עליו ומנהיגו, וברצותו משנה טבעי העולם כרצונו. וביותר נתגלה זאת בהנסים של הים, שגם שפחה ראתה מה שלא ראה יחזקאל, עד שהראו באצבע זה א-לי (רש"י שמות טו-ב). וכאשר נתגלה ה' שוב במתן תורה, היה ראשית דיבורו אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים' (שם כ-ג), כי אז ראו כולם שהוא הבורא עולם. ומאז נמסר זאת מידי שנה בשנה מהאבות לבנים עד הדור הזה, ואנו ממשיכים למסור זאת גם לבנינו אחרינו. וכל אחד נתעלה במשך החג לפי ערכו להתקשר ולהתדבק בקונו.

זנו אומרים (בתפלה), והשיאנו ה' אלקינו את ברכת מועדיך לחיים ולשלום לשמחה ולששון. ובאבודרהם כתב שהוא מלשון (בראשית מג-לד) וישא משאות מאת פניו, שענינו דורן. או שהוא מלשון (במדבר ד-טו) משא בני קהת, כלומר הטעינו את ברכת מועדיך ע"ש. אך יש בזה עוד פירוש, כי בכל חג נשפע מן השמים רוח של קדושה והתרוממות לכל אחד, ומצינו בנביאים כאשר נח עליהם רוח אלקים קרא זאת הכתוב בשם 'משא', וכמו שנאמר משא בבל אשר חזה ישעיהו בן אמוץ (ישעיהו יג-א), ועל כן אנו מבקשים במועדי קודש, והשיאנו ה' אלקינו, שישרה

שמחה ובלא שלום (יבמות סב), וראה חיים עם אשה אשר אהבת (קהלת ט-ט), ובמדרש (שם) כל השרוי בלא אשה שרוי בלא חיים ע"ש. ולכן בחג הפסח מתפללים והשיאנו ה' אלקינו, שנוכל להמשיך קשר הנישואין יחד, להיות תרי ריעין דלא מתפרשין כביכול, שלא תתפרש מינן ולא נפרוש ממך, ואז נזכה לברכת מועדיך 'לחיים ולשלום לשמחה ולששון' שזוכין על ידי נישואין.

*

הנה ידוע דחמץ הוא במשהו (פסחים ל), והיינו שאפילו אם נתערבה בששים לא בטלה. ויש בזה עוד רמז, כי השינוי בין עיסה של מצה לעיסה של חמץ תלויה במשהו, וברגע אחד יוצאת מידי מצה להיות נחמץ. וגם כי ההפרש בין אותיות 'חמץ' לאותיות 'מצה' הוא רק משהו, שנסגר הפתח שיש למעלה באות ה' ונעשה ממנה ח'.

ובביאור הדברים נראה, דאיתא בגמרא (מנחות כט) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם (בראשית ב-ד), אל תקרי בהבראם אלא בה' בראם. ומפני מה נברא העולם הזה בה"י, מפני שדומה לאכסדרה [שפתוח מתחתיו], שכל הרוצה לצאת [ממנו לתרבות רעה] יצא. ומאי טעמא תליא כרעיה [בפתח העליון בין רגל שבתוכו לגג], דאי הדר בתשובה מעיילי ליה ע"כ. וכן הוא באמת גם צורת העולם, שאין לה אלא שלש מחיצות, וצד הרביעית פתוחה בלי מחיצה, וכדאיתא בגמרא (בבא בתרא כה) עולם לאכסדרה הוא דומה [שאיין לה דופן רביעית], ורוח צפונית אינה מסוככת [במחיצה] ע"ש. (ועיין בפרקי דרבי אליעזר פרק ג', ובמגלה עמוקות אופן קסו, הובא בילקוט ראובני ריש פרשת בראשית).

אך לפעמים מצמצמין אותו הפתח של תשובה, וכמבואר במשנה (אבות ה-ח) כל המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה ע"כ. והיינו שסוגרין ומצמצמין הפתח ההוא, וברמב"ם (ה' תשובה ד-א) מנה כ"ד דברים המעכבין את התשובה ע"ש. ולפעמים יתכן שסוגרין הפתח ההוא לגמרי, וכמו שכתוב ברמב"ם (שם ו-ג) ואפשר שיחטא אדם חטא גדול או חטאים רבים, עד שיתן הדין לפני דייני האמת, שיהא הפרעון מזה החוטא שמונעין ממנו התשובה, ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו כדי שימות ויאבד בחטאו שעשה, וכמו שנאמר (שמות ד-כא) ואני אחזק את לב פרעה וכו' ע"ש. ועל דרך זה מבואר מהאר"י הק' (לקוטי תורה פ' וירא) שכאשר יורדין בשער הנון של הטומאה אי אפשר עוד לשוב, ועל זה נאמר ולא יכלו להתמהמה (שמות יב-לט), שהיו קרובים כבר ליכנס בשער

הנון. וכאשר נסגר הפתח ההוא אז נעשה מהאות ה' אות ח'.

ואולי יש לומר דעל זה כווננו בהקול שיצא מאחורי הפרגוד, שובו בנים שובבים חוץ מאחר (חגיגה טו), דיש להזדרז לשוב בעוד שהפתח ההוא של האות ה' פתוחה לפניו, ולא נשתנה עדיין לאות אחר, להיות ממנה אות ח', שמונעין ממנו דרכי התשובה שיאבד בחטאו. ולכן אמר הכתוב (שיר ה-ד) דודי שלח ידו מן החור ומעי המו עליו, היינו מאותו החור שיש למעלה באות ה', משם הקב"ה שולח ידו לקבל השבים אליו. ואמר (שם ה-ב) קול דודי דופק פתחי לי אחותי רעיתי יונתי תמתי, שהקול קורא לנו יש לכם פתח למעלה שתוכלו לפתוח וליכנס שוב לקדושה גם כאשר הרחקנו נדוד.

וקול דוד"י דופק, כי צורת אות ה' הוא אותיות דל"ת יו"ד, או אותיות דל"ת ו"ו (עיין של"ה הק' מאמר בית ה' אות לו), והיינו שבתחלה יש פתח פתוח לרחבה כמו דל"ת יו"ד, וכאשר מרבה לחטוא מצטמצם הפתח הוא ונעשה ממנו אותיות דל"ת וי"ו, וכאשר נסגר לגמרי הפתח אז נעשה ממנו אות ח'. וקול דוד"י דופק, כל זמן שאות ה' הוא בצורת ד"ו או ד"י, אז הוא דופק פתחי לי אחותי רעיתי, לנצל את הזמן בעוד שלא חטא כל כך שהדין נותן לסוגרו לגמרי, כי אז צריך כבר לרחמים מרובים שיוכל להשיב את הדין ולחזור בתשובה.

וזהו החילוק בין חמץ למצה, שהמצה יש בה אות ה' ורומזת על קדושה בעוד שהפתח למעלה עדיין פתוחה, וחמץ אותיותיה דומות לאותיות מצה, אלא יש בה אות ח', ורומזת כאשר השאור שבעיסה החמיצה ונסגר הפתח למעלה ונעשה ממנה אות ח' ונשתנה לחמץ. וישראל במצרים היו קרובים להכנס לשער הנון, והקב"ה ברוב רחמיו אשר לא ידח ממנו נדח הקדים להוציא אותנו קודם הזמן, כדי שנוכל עוד לשוב להיות לעם סגולה. וזהו שאמר (שמות יב-ג) ופסח ה' על הפתח, ובתרגום וחמל, שהקב"ה חס וריחם עלינו בעוד שהפתח של האות ה' היתה עוד פתוח קצת, ולא נתן אותנו להיות עוד במצרים להכנס לשער הנון שאז נסגרה הפתח ההוא. וישאו העם את בצקם טרם יחמץ (שם יב-ד), שלא נתן לשבת שם עם השאור שבעיסה עד שתעשה חמץ באות ח', אלא הוציא אותנו משם בעוד שהיו עוגות מצות כי לא חמץ.

וזהו שאומרים (בתפלה) הפותח יד בתשובה לקבל פושעים וחטאים, שכאשר האדם מרבה בתחנה לפני קונו, אז

זה אנו מבקשים ונפשי כעפר לכל תהיה, שיזכה למדת ענוה ושפלות להיות נדרס בעיני עצמו עד לעפר, אבל יהיה שוה לעפר גם במעלתה, להתחזק עצמו תמיד בהעתיד, כי יוכל עוד לתקן מעשיו ולהתעלות בעילוי רב גם עם העבר שהיה לו, ונפשי כעפר לכל תהיה, שנפשו יזכה לכל הבחינות שיש בהעפר.

*

והנה בגמרא (מנחות שם) מאי טעמא תליא כרעיא דה"א, דאי הדר בתשובה מעיילי ליה. ופריך עלה ולעיילוהו בהך [פתח תחתון דנפק מיניה], ומשני לא מסתייעא מילתא [דהבא לטהר בעי סיועא מפני יצר הרע, הלכך עבדי ליה סיועא פתח יתירה] ע"כ. ויש לומר בזה עוד, כי הסיבה שהאדם נכשל ויוצא לתרבות רעה, הרבה חברותא עושה (סוטה ז.), שיש לו חברים רעים המזלולים בתורה ומצותיה, ומכבים את אש הקדושה היוקדת בקרב האדם. לפעמים הם שכנים, או אנשים שיושב עמם יחד במסחר, ולפעמים גם בבית המדרש, ומשאירים השפעתם עליו. וכמו כן עין רואה והלב חומד, הוא הולך בדרכים המגרים את יצרו עד שנכשל ונופל. וכעת שנתרבו הכלים הטוכנלגיים אשר כולם אית בהו. לא מיבעיא כאשר אין עליו פילטער, שהוא כלי אבי אבות הטומאה, וכל באיה לא ישובון. אלא אפילו יש עליו גדר וסייג, מכל מקום הוא מעורב בחברותות שונות בוואטס-אפ, ומביאים לו מעסעזשע"ס המקררים מעבודת ה', וקליפס (קליפות) שונות, שמתדרדר על ידם.

והרוצה לשוב לדרכי התורה, אי אפשר לו להמשיך ללכת בדרכו הישנה אלא שיהא נזהר שלא יחטא, כי אם לא ישנה החברותא שלו, או הדרכים שמגרה בו יצרו, או הקשר שיש בהכלים שלו לאינשי דלא מעלי, סופו יחזור לסורו בזמן קצר. ואין עצה לבעל תשובה אלא יעזוב רשע דרכו, להפסיק כל השייכות הקדום, וללכת בדרך אחר, לבחור בחברותא טובה, ולהפסיק כל הקשר בהכלים הללו, ואז יוכל להתחיל מחדש ולהתעלות.

וזהו שהראה ה' באות ה', שדומה לאכסדרה שפתוח מתחתיו, ובאותו פתח יוצאין לתרבות רעה. והרוצה לשוב אל ה', אי אפשר לו להשאיר להלאה באותו דרך, ויחזור ויזהר מעתה במעשיו, כי הנשאר באותו פתח ודרך שהביאו לידי חטא אלא יקבל על עצמו להזהר במעשיו, סופו יכשל, והוא צריך לברוח מאותו הפתח ולמצוא דרך אחר. וזהו שמקשה ולעיילוהו בהך פתח שיצא, ומשני לא

גם אם נסתמו חלונות של תשובה, הקב"ה עושה כמין מחתרת ברקיע כדי לקבלו בתשובה, בלא ידיעת מדת הדין, וכמו שאמרו במנשה (סנהדרין ג.). וזהו חסד ה' שגם כאשר נסתם האות ה' ונעשה ממנו ח', הקב"ה פותח י"ד, להחזיר הפתח של האות ה' להיות ממנו צורת י"ד, ופותח י"ד לעשות פתח חדש לבעלי תשובה. – וזהו הענין שפותחין הדלת בליל הסדר, לעשות מאות ח' אות דל"ת עם פתח. (וכאשר נסגר הפתח ונעשה צורת דל"ת וי"ו, עולה מספר מו"ת, רשעים בחייהם קרויין מתיים).

ומהג הזה של פסח נוכל ליקח חיזוק שלא ידח ממנו נדח, שגם כאשר יהודי נמצא בשפל המצב, משוקע במ"ט שערי טומאה, הקב"ה חומל על הפתח, ומסייע לו לשוב אל ה'. ומידי שנה בשנה בבוא ימי צאתנו ממצרים, מתעוררים הזמנים באותה הארה שהיתה אז, וכל אחד יוכל לצאת מהמצרים שלו מעבודות לחירות. וכמו שפירש בורע קודש (מאמרי פסח) תחלה למקראי קודש זכר ליציאת מצרים (בקיודש שבת וי"ט), כאשר אדם רוצה להתחיל לקרוא קדושה, ורואה את עצמו עד כמה מרוחק הוא מקונו, ואינו יכול להתחזק בעבודתו, אז יש להעלות על זכרונו יציאת מצרים, שאותו עם שהיה משוקע קרוב לשער הנו"ן של טומאה, זכו להתעלות להיות אחר כמה ימים כמלאכי אלקים במתן תורה, הרי לנו כי לא ידח ממנו נדח.

*

אנו מבקשים (בתפלת אלקי נצור) ונפשי כעפר לכל תהיה (ברכות יז.), כי מצינו באברהם אבינו שאמר ואנכי עפר ואפר (בראשית יח-כז), וביאורו הוא, כי אברהם היה מופלג בענותנותו שלא יצא ידי חובתו נגד ה', ואם כי היה מלא במצות ומעשים טובים, מרכבה למדת החסד, היה תמיד פוסל עבודתו שלא עובד את ה' כראוי. וזהו בחינת אפר, שהיה מלפנים חפץ חשוב ונשרף עד לאפר. אמנם לפעמים יתכן ששפלותו יביאנו לידי יאוש, אשר זה שנים רבות עברו עליו בלי עבודת ה' כראוי, ואין בידו להתעלות. אך יש לקיים ויגבה לבו בדרכי ה', שהגם שאינו שוה כעת כלום, מכל מקום בידו עוד להתעלות. וכמו שאמרו (סוכה נג.) כי הבעלי תשובה היו שמחים ואומרים אשרי זקנתנו שכיפרה על ילדותנו. וזהו בחינת עפר, שהוא מושפל ונדרס תחת כל, אבל יש לה עתיד, שתוכל להוציא פירות ותבואה, עד שכל חיי ברואי העולם ניוונין ממנה. ואברהם אבינו היה לו שתי הבחינות, ואנכי עפר ואפר, מצד העבר הוא אפר שאין לה שום חשיבות, אבל מתחזק עצמו מצד העתיד, שהעפר בידה להוציא עוד פירות רבות ליהנות בהן בני אדם. ועל

מסתייעא מילתא, אם ישאר באותו פתח לא מסתעייא מילתא לעמוד בתשובתו, כי בקל יוכל לחזור לסורו, אלא פותחין לו פתח חדש, שינתק כל הקשר שהיה לו עד עתה, ולסדר לו דרך מחדש.

*

והכתוב אומר, שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני, כי בחפזון יצאת מארץ מצרים, למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך (דברים טו-א). וחז"ל דרשו לחם עוני, שעונין עליו דברים הרבה (פסחים לו). ויש להבין למה אמר 'את יום', וסגי באומרו למען תזכור צאתך מארץ מצרים. ונראה בהקדם ליתן טעם על מה שנוהגין לעשות מצות עגולות דייקא (עיי'ן שו"ת יהודה יעלה או"ח סימן קנו, ובהגדה ויגד משה בפסקא יחזק). דאיתא בגמרא (קידושין לח). ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה (שמות טז-לה), וכי ארבעים שנה אכלו, והלא ארבעים שנה חסר שלשים יום אכלו, [דכתיב (שמות טז-א) ויסעו מאילים ויבואו וגו' בחמשה עשר יום לחדש השני, וכו' וכתוב (שם) הנני ממטיר לכם לחם, אלמא בששה עשר באייר המן התחיל לירד], אלא לומר לך עוגות שהוציאו ממצרים טעמו בהם טעם מן [שנסתפקו מהעוגות שהוציאו ממצרים] ע"כ. ואם כן מהמצה שהוציאו ממצרים אכלו ס"א סעודות, אם כי בדרך הטבע לא היה בה רק מוזן סעודה אחת, ניתוסף עליה ברכה לאכול ממנו עוד ס' סעודות. ועל כן המצה שבא לזכר על שאפו אז את הבצק מצה כי לא חמץ כי גורשו ממצרים, עושין אותה בצורת ס', להורות כי ממנו אכלו עוד שלשים סעודות אחריו. ולכן מצפינין מהמצה ההוא החלק היותר גדול, להורות כי רוב העיסה ההוא אכלו רק לאחר זמן מרובה, שבא הברכה לאכול ממנה רק מעט והשביע דוגמת אכילת סעודה אחת, עד שנשאר ממנה על עוד שלשים ימים.

והנה כאשר יצאו ישראל ממצרים אמר הכתוב (שמות יב-לט) וגם צדה לא עשו להם, וברש"י מגיד שבחן של ישראל, שלא אמרו היאך נצא למדבר בלא צדה אלא האמינו והלכו, הוא שמפורש בקבלה (ירמיה ב-ב) זכרתי לך

חסד נעוריך אהבת כלולותיך, לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה, ומה שכר מפורש אחרי קודש ישראל לה' וגו' ע"ש. והוא פלא גדול אשר ששים רבוא נפש עם ילדיהם, חשבון של כמה מליון בני אדם, לא יקחו עמהם צדה גם אם היו יוצאים לארץ נושבת, ומכל שכן ביוצאים למדבר שממה. אך אמונתם בה' היתה להפליא, אחרי רואם הנסים והנפלאות במצרים, אם ה' לא צוה ליקח עמהם צדה, אין הם חוששים על נפשם, כי פרנסה הוא מן השמים, ואין מעצור לה' להושיע. ובאמת כן היה, שמהעוגות מצות אכלו שלשים יום, ושוב ירדה לחם מן השמים, כי הבוטח בה' באמת ימציא לו ה' פרנסתו בכל אופן.

וגם כהיום אשר מוטל עלינו חובת ההשתדלות, מכל מקום יש להאמין שלא כחו ועוצם ידו עושה חיל, אלא הכל בגזירת עליון, וכמאמרם (נדה ע): מה יעשה אדם ויתעשר, ירבה בסחורה וישא ויתן באמונה, ויבקש רחמים למי שהעושר שלו שנאמר (חגי ב-ח) לי הכסף ולי הזהב ע"ש. ועיקר הצלחת האדם הוא בבית המדרש בעת תפלתו, וכפי מה שפעל בתפלתו כן יהא הצלחתו בנכסיו אחר כך. והעוזב את בית המדרש באמצע תפלתו עבור להרויח מזונו, הוא בורח ממקום שורש פרנסתו שהוא התפלה. והצלחת לחמו ופרנסתו הוא כפי מה שעונה עליו דברים הרבה, שמתפלל ומבקש רחמים למי שהעושר שלו.

ולכן נצטוינו לאכול בפסח מצה, לזכור על העוגות מצות שיצאנו מצרים, אשר ממנו אכלנו בדרך נס שלשים יום, כדי לזכור שהפרנסה הוא מאת ה', וכאשר אדם בוטח על קונו, ומקיים השלך על ה' יהבך, יזדמן לו פרנסתו אפילו במדבר שממה, כי העיקר הוא רק לבקש רחמים ממי שהעושר שלו. וזהו שבעת ימים תאכל מצות, ומזה תבא לידי ההכרה, 'לחם עוני', שהשפעת הלחם תלוי כשעונין עליו דברים הרבה, שמרבה להתפלל ולבקש רחמים, כי בחפזון יצאת ממצרים, אשר גם צדה לא עשו להם, למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים, לא רק עצם היציאה, אלא גם אופן יציאתם, שגם צדה לא עשו להם, וה' השפיע להם מאכלם ארבעים שנה במדבר בלחם מן השמים.

* * *

און אויף דעם זאגט דער פסוק, זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך, לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה, דער אייבערשטער געדענקט שטענדיג וואס אידן האבן געהאט

גודל האמונה בצאת ישראל ממצרים

וגם צידה לא עשו להם, מ'האט נישט מיטגענומען קיין שום זאך צו עסן, נאר די ביסל מצה וואס מ'האט געהאט.

מ'האט ארויסגענומען פון מצרים, פון די מצה וואס ס'איז אפגעבאקן געווארן, האט מען געגעסן זעכציג סעודות, אוכל קימעא ומתברך במעיו.

א מצה ווען ס'איז רינדעכיג איז עס צורת סמ"ך. מ'ווייל ווייזן אז אין די מצה וואס אידן זענען ארויסגעגאנגען פון מצרים האט דער אייבערשטער אריינגעשיקט א ברכה, געווענליך פון א מצה איז נאר דא איין סעודה און דא האט ער געקענט עסן דערפון נאך זעכציג סעודות. וועגן דעם מאכט מען א מצה זאל זיין רינדעכיג, מ'זאל געדענקען ווען מ'איז ארויס פון מצרים, נישט נאר מ'האט אפגעבאקן דעם טייג ווייל כי לא יכלו להתמהמה, נאר מען האט געקענט עסן זעכציג סעודות דערפון. כדי מ'זאל זיך אראפלערנען דערפון, ווען א איד איז בוטח אויפן אייבערשטן, ער ווייסט אז פרנסה איז נישט כוחי ועוצם ידי עשה את החיל, דאס באקומט מען פונעם רבוש"ע.

ווייץ דער אייבערשטער שרייבט אָן, איז כמה דרכים למקום וויאזוי ער זאל עס האבן. און טאמער איז עס נישט אנגעשריבן פארדעם, קען ער טוען כל השתדלות שבעולם וועט ער נישט צוקומען צו דעם וואס ער וויל צוקומען. ס'איז אלעס אין די הענט פונעם אייבערשטן, א איד דארף נאר בעטן פונעם רבוש"ע, תפלה טוען פאר'ן אייבערשטן, דעמאלטס שיקט אריין דער אייבערשטער די ברכה. - און אפילו מ'האט נישט קיין סך, איז דא א ברכה פונעם אייבערשטן אוכל קימעא ומתברך במעיו, מ'קען אמאל האבן ווייניג און דער אייבערשטער שיקט אריין א ברכה דערין.

אייך האב שוין אפשר אמאל נאכגעזאגט. ס'איז אמאל געווען ביי מיר א פֿאר פאלק, א מאן מיט זיין ווייב, זיי האבן שוין חתונה געמאכט קינדער. דאס ווייב האט פארלאנגט פונעם מאן ער זאל טוען עפעס פאר פרנסה א זאך וואס ער האט נישט געוואלט. ער האט געהאלטן אז ס'איז נישט אויסגעהאלטן אינגאנצען און ער האט דאס נישט געוואלט טוען, און פרנסה אין שטוב איז נישט געווען בריווח. זענען זיי זיך געקומען אויסשמועסן.

האב איך געפרעגט וואס האט ער צו זאגן, זי דארף דאך פאר צרכי הבית. רופט ער זיך אן צו די ווייב אזוי: אונז האב מיר א שטוב מיט קינדער, איך וויל הערן, זאג מיר צו איין קינד ביי אונז איז אמאל קראנק געווען מיט א

אמונה פשוטה אין פרנסה, אז דער אייבערשטער וועט ממציא זיין עסן פאר אונז, אפילו מען ווייסט נישט פון וואו! ס'איז נישט מעגליך אין א מדבר זאל זיין עסן, דער באשעפער וועט געבן. - און דער אייבערשטער האט טאקע געגעבן, מ'איז נישט אויסגעגאנגען אין מדבר. דער אייבערשטער האט געגעבן מן. פערציג יאר האבן אידן געגעסן לחם מן השמים. ווען א איד איז זיך בוטח אויפן אייבערשטן, מיט זיין פרנסה פארלאזט ער זיך אויפן באשעפער, דער אייבערשטער איז דער וואס געט די פרנסה און איך דארף נאר טוען מיין השתדלות, ווייל דאס האט דער אייבערשטער געהייסן, און קומט פון די הענט פונעם אייבערשטן. השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך, ווארף ארויף דיין גאנץ פעקל אויפן רבוש"ע, דער אייבערשטער וועט דיר געבן, וועט דער אייבערשטער אים נישט פארלאזן. אידן האבן אזוי געטוהן, השלך על ה' יהבך, זיי האבן זיך ארויפגעווארפן אויפן אייבערשטן, וגם צידה לא עשו להם, מיר גייען מיר ארויס פון מצרים מ'נעמט זיך גארנישט מיט צו עסן, האט דער אייבערשטער געוויזן דו האסט זיך פארלאזט אויף מיר וועסטו האבן. דער אייבערשטער האט נאכדעם אראפגעגעבן דעם מן וואס מ'האט געהאט דערפון צו עסן.

שטייט אבער אין די גמרא, דער מן האט ערשט אנגעהויבן צו פאלן א חודש שפעטער פון ווען מ'איז ארויס פון מצרים. מ'איז ארויס ט"ו ניסן און מן איז ערשט געפאלן ט"ז אייר. וואס האט מען געגעסן פון ט"ו ניסן ביז ס'איז געפאלן דער מן? זאגט די גמרא, אז פון דעם טייג וואס מ'האט מיטגענומען האבן אידן געגעסן דערפון איין און זעכציג סעודות. ט"ו איז איין סעודה, און נאכדעם פון ט"ז ביז ט"ז דרייסיג טאג ב' סעודות, האט מען געגעסן פון דעם טייג וואס מ'האט ארויסגענומען פון מצרים, און מ'האט טועם געווען דערין טעם מן. נישט נאר אז דער אייבערשטער האט געגעבן מ'האט געהאט, אוכל קימעא ומתברך במעיו, מ'האט געגעסן אביסל און מ'איז זאט געווארן, נאר דאס ביסל וואס מ'האט אראפגעציפט פון דעם טייג און געגעסן האט מען געקענט שפירן וואס ער האט געוואלט, אלע טעמים שבעולם.

א איד פארלאזט זיך אויפן אייבערשטן, ער גייט ארויס, וגם צידה לא עשו להם, אז דער אייבערשטער וויל וועט זיין, קען ער זיך פארלאזן אז דער אייבערשטער וועט געבן. דער באשעפער האט אריינגעלייגט א נס אין דעם בצק וואס

ערנסטע מחלה, אז מ'האט געדארפט א דאקטער דערפאר?
- זאגט זי, ניין.

האמט חתונה געמאכט א פאר קינדער, אלע דיינע מחותנים האט דער אייבערשטער דיר צוגעשיקט אז זיי זענען געווען נגידיים, ס'האט דיר נישט געקאסט קיין סך די חתונה! דער אייבערשטער קען געבן. ווען איך וואלט יא געארבעט איך וואלט דאס יא געטוען, אפשר וואלט איך אליין געדארפט דאס צוזאמענשטעלן, ווער ווייסט וויפיל געלט ס'וואלט מיר אוועקגעגאנגען אויף דאקטוירים, וויפיל ס'וואלט מיך געקאסט חתונה מאכן און אויסהאלטן מיינע קינדער. ערליך פרנסה וועט דער אייבערשטער מיר דאס באצאלן. זי האט נישט צירוק גענטפערט, און זיי זענען ארויסגעגאנגען צופרידענערהייט.

אזבל קימעא ומתברך במעיו. ווען א איד פירט זיך ערליך ער טוט וואס ער דארף צו טוען, קען דער אייבערשטער אריינשיקן א ברכה אין דעם ביסל וואס מ'האט, ס'וועט נישט מער ווערן, ס'וועט נישט פאלן קיין מן פון הימל היינט, אבער אין דעם וואס מ'האט קען דער אייבערשטער אריינשיקן א ברכה מ'זאל קענען דערפון נהנה זיין. מ'קען ארויסגיין מיט א שטיקעלע טייג פון מצרים, און אין דעם טייג שיקט אריין דער אייבערשטער א ברכה אז ס'האלט זיך פאר א לענגערע צייט.

פרנסת האדם תלוי בהבטחתו בה' ובתפלתו

זאגט די תורה"ק, דו זאלסט וויסן אז די פרנסה וואס דו האסט, דאס איז נישט וואס דו טוט אלליין. פרנסה דאס ווענדט זיך וויפיל דו דאווענסט וויפיל דו בעסט פארן אייבערשטן. מה יעשה אדם — זאגט די גמרא — וואס זאל א מענטש טוען ער זאל ווערן א עושר? זאגט די גמרא (נדה ע:), ער זאל מתפלל זיין, למי שעושר שלו. מענטשן קומען אין ביהמ"ד דאווענען, און ער איילט זיך, ער קען נישט דאווענען געהעריג, פארוואס, ער דארף לויפן פאר זיין פרנסה. דו לויפט פאר דיין פרנסה, דו אנטלויפט פון דיין פרנסה! דיין פרנסה איז אין ביהמ"ד, בשעת דו דאווענסט און דו בעסט פונעם אייבערשטן וואס דו דארפט צו האבן, דארט ליגט דיין ברכה. דו געסט אוועק צען מינוט מער פארן דאווענען, די צען מינוט וועט דיר שפארן אסאך צען מינוטן אינדרויסן. וויפיל עגמת נפש האט א מענטש אמאל אין די געשעפטן ווען ער גייט ארויס, ס'קען אמאל

אדורכגיין טעג וואס ער איז נישט מצליח, ווען דו וואלט געדאווענט, וואלט עס געבעטן פונעם רבוש"ע, וויפיל וואלטו געקענט פארשפארן ווען דו גייסט ארויס צו די ארבעט. די ברכה פון א מענטש איז נישט בשעת ער טוט די ארבעט, די ברכה איז צופרי ווען ער קומט אין שוהל אריין דאווענען, ווען ער דאווענט און ער איז מתפלל פארן אייבערשטן שעושר והנכסים שלו, און ער באקומט פונעם רבוש"ע אן הבטחה, היינט וועסטו מצליח זיין, וויפיל גרינגער וועט אים זיין נאכדעם אלעס וואס ער דארף טוען אינדרויסן.

דאס איז די עבודה פון א איד, נישט אנטלויפן פונעם דאווענען, ווייל זיין ברכה ליגט אינעם דאווענען. ווען ער וואלט געוויסט אז דארט ליגט זיין פרנסה, וואלט ער געדאווענט מיט כוונת הלב, ער וואלט זיך נישט געיאגט מיט זיין דאווענען, טאמער דארף ער אוועקגיין פריער וואלט ער געקומען מיט צען מינוט פריער אין ביהמ"ד און שטאטער געדאווענט. ווען א מענטש ווייסט אז אלעס איז אין די הענט פונעם אייבערשטן מי שעושר והנכסים שלו, איז ער מתפלל און ער בעט, פונעם עושר בעט ער, האסט דאך געב מיר, און אזוי קען מען ארויסגיין.

דאס האט געוויזן דער 'לחם עוני'. אז מ'גייט ארויס מיט א קליינעם ביסל פון מצרים, ס'איז דא א ברכה. וגם צידה לא עשו להם דו האסט אמונה אינעם אייבערשטן, דו פארלאזט זיך אז דער אייבערשטער וועט דיר געבן, איז פון דעם ביסל וואס דו נעמסט ארויס וועט דיר דער אייבערשטער געבן וואס דו דארפט האבן.

זאגט דער פסוק, מ'דארף עסן מצות שבעת ימים, 'לחם עוני', די גמרא (פסחים לו:). דרשני'ט לחם שעונים עליו דברים הרבה. דו זאלסט זיך אראפלערנען פון די מצה אז דיין לחם, דיין ברויט וואס דו עסט, דיין פרנסה וואס דו האסט, דארף זיין 'עונים עליו דברים הרבה', מ'דארף מתפלל זיין בעטן דערויף, דאס איז לחם עוני, א לחם וואס עונים עליו דברים הרבה. זאלסט געדענקן 'כי בחפזן יצאת ממצרים', דו ביסט ארויסגעגאנגען בחפזן, דו האסט נישט מיטגענומען גארנישט, ס'איז געווען א איילעניש, מ'האט מיטגענומען נאר דעם בצק וואס מ'האט געהאט, און דער אייבערשטער האט דיר דארט געגעבן, זעהסטו דאך אז פרנסה איז אין די הענט פונעם אייבערשטן. זאלסט זיך

אראפלערנען פון דעם, אז דער לחם דארף זיין לחם שעונים
עליו דברים הרבה, מתפלל זיין און בעטן פונעם אייבערשטן.

י'מען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים, נישט נאר
יציאת מצרים, נאר אויך וואס ס'האט זיך
אפגעשפילט אין דעם יום צאתך, וויאזוי מ'האט זיך
פארטריבן פון מצרים, וגם צידה לא עשו להם, דו האסט
דיר גארנישט מיטגענומען, דו ביסט אזוי ארויס פון מצרים,
דאס זאלסטו געדענקן.

ו'ען דו האסט א נסיון אין דיין פרנסה, דערמאן זיך אין
מצרים אז ווען א איד פארלאזט זיך אויפן
אייבערשטן, קען ער ארויסגיין מיט א שטיקל טייג און ער
קען האבן פרנסה דערפון. און אויב עס גייט אויס דער טייג,
געט דער אייבערשטער פון הימל. ווייל פרנסה וואס א איד
האט, איז לחם עוני שעונים עליו דברים הרבה, מ'דארף
מתפלל זיין און בעטן, דארט ליגט די הצלחה פון פרנסה.

לקבוע מקום לתפלתו ולהתפלל במתינות

ס'הייבט זיך אן זומער, מ'ריקט דעם זייגער, ס'טוישט זיך
די סדרים, מ'דארף געבן מער צייט פאר תפלה,
יעדער דארף זיך קובע זיין מקום לתפלה. נישט אריינקומען
צו א מנין ווען מ'האלט אינמיטן פונעם דאווענען. קומען
באצייטנס און דאווענען מלה במלה, אויסגיסן זיך דאס
הארץ פאר'ן אייבערשטן, בעטן וואס ער דארף, וויסן אז
דארט ליגט אים זיין פרנסה היינט. פרנסה איז דאך א גרויס
חלק פון אלע עגמות נפש'ער וואס א מענטש גייט אדורך אין
משך פונעם טאג, אלעס קען ער מסדר זיין בשעת ער
דאווענט. נאר געדענקן את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי
חיך, יעדן טאג זאל ער געדענקן יציאת מצרים האט אונז
געלערענט אז אפילו ווען גם צידה לא עשו להם וועט מען
אויך האבן, און דאס דארף ער זיך מיטנעמען. ווען מ'גייט
ארויס פון אזעלכע דערהויבענע זמנים, זיך מיטנעמען און
וויסן אז נישט כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל, לחם דארף
זיין לחם עוני שעונים עליו דברים הרבה, מתפלל זיין און
בעטן אז דער אייבערשטער זאל נישט צונעמען וואס מ'האט,
און געבן מיט א שפע, און דעמאלטס איז דא דערין די ברכה.

הרבה חברותא עושה

די גמרא (מנחות כט.) שטעלט זיך, דער אייבערשטער האט
באשאפן די וועלט מיט א אות ה, אז מזויל פון אונטען

ארויסגיין קען מען ארויסגיין, ער האט איבערגעלאזט א פתח
אויבן אז מזויל זאל מען קענען צוריקגיין. פרעגט די גמרא
פארוואס האט מען געדארפט מאכן א פתח אויבן, ער וויל
צוריקגיין קען ער דאך פון אונטען, ס'איז דא א ברייטע טיר,
אזוויי דו ביסט ארויסגעגאנגען גיי צוריק? זאגט די גמרא לא
מסתייע מילתא, מ'דארף האבן סיוע, ווען א מענטש וויל זיך
צוריק קערן און גיין אויפן גוטן וועג, מוז ער האבן א הילף פון
אויבן, ס'איז נישט גענוג זאג אים גיי צוריק פון אונטען וואו דו
ביסט ארויסגעקומען, דער אייבערשטער געט א סיוע, איך
געב דיר נאך א טיר וואו דו קענסט אריינקומען! דו ווילסט
אריינקומען קענסט פון אויבן אויך אריינקומען. — דאס איז
דער פשוטער פשט.

איך מיין אבער אז ס'ליגט דערין א רמז מוסר. ווען א
מענטש וויל זיך צוריק קערן צום אייבערשטן, ער וויל
אייבערלאזן זיינע וועגן וואס ער איז ביז יעצט געגאנגען, ער
וויל זיך פירן ערליך. דארף ער קוקן אויף די סיבות וואס
האבן אים געברענגט דערצו, פארוואס ער זעהט אזוי אויס.
על פי רוב ברענגט עס חברים, שוואכע חברים מיט וועם
מ'איז אנגעטשעפעט, אז דער חבר איז מזלול ברענגט עס צו
א זלול פאר אים, דער חבר איז קאלט ברענגט עס אים אז
ער ווערט אפגעקילט. היינט האט די וועלט צו געגעבן פרישע
חברים, די אלע כלים וואס ס'איז דא היינט, דאס איז פרישע
חברים וואס מ'האט, וואס זייער כח איז אסאך שטערקער ווי
א חבר, און אלע דברים אסורים ליגן אין די כלים. מיט די
כלים לעבט דער מענטש, מיט דעם איז ער צוגעבינדען,
צוביסלעך צוביסלעך קילט עס אפ פון עבודת השם, און ער
קריכט אוועק.

ו'ען א מענטש קומט תשובה טוען, ער וויל זיך פירן אויפן
ריכטיגן וועג. קען ער נישט זאגן איך גיי בלייבן מיט
מיינע אלטע חברים, איך בלייב ווייטער מיט אלע מיינע
כלים, אבער איך גיי זיין גוט, איך וועל זיי נישט פאלגן פון
יעצט אן... ס'ארבעט נישט, היינט זאגסטו אזוי, איין שוואכע
מינוט וואס דו האסט וועסטו שטיין דארטן וואו דו ביסט
געווען פריער! אז דו ווילסט זיך צוריק קערן צום אייבערשטן,
דארפסטו וויסן, דער וועג וואס דו ביסט געגאנגען, דארפסטו
אייבערלאזן. דו קענסט נישט זאגן אין דעם וועג וואס איך בין
געגאנגען גיי איך ווייטער ... איך וועל נאר זיין וואויל... ס'גייט
נישט! דו מוזט איבערלאזן דעם וועג און זוכן זיך א נייעם
וועג. האסטו שוואכע חברים, לאז דך אפ פון די חברים. דיין

ביי זיך אסאך מער פון וויפיל מ'רעדט. ס'איז נישט מעגליך מ'זאל נישט נכשל ווערן אז מ'גייט מיט א כלי אן א פילטער. מ'רעדט פון די וואס האט שוין יא א פילטער, די וואטס-אפ'ס וואס ס'איז דא, מ'איז צוגעהאקט און צוגעבינדען צו אזויפיל צענדליגער שוואכע מענטשן, ס'קומט אריין דערין קליפס [קליפות] מיט אנדערע זאכן און נייעס'ער וואס טוט אראפ פירן דעם מענטש פון דעם ריכטיגן וועג! — וואס דארפסטו עס? פאר וואס קענסטו נישט האבן א געהעריגן ערליכן טעלעפאן, אפגעהאקט פון אלעם ארום און ארום? דו וועסט האבן צייט, דו וועסט האבן א רוהיגן קאפ, דו וועסט זיך קענען אפגעבען מיט דיין ווייב און קינדער, דו וועסט קענען מחנך זיין דינע דורות, דו וועסט האבן רוהיג צייט צו דאווענען צו לערנען.

אז מ'זויל אוועקגיין פון דעם וועג וואס מ'איז געווען, קען מען נישט בלייבן מיטן זעלבן און זאגן: "איך גיי זיין וואויל", ס'גייט נישט. דעם זעלבן פתח איז לא מסתייע מילתא, מ'קען פון דארט נישט צוריקגיין, מ'קען נישט בלייבן מיטן אלטן וועג און זאגן איך וועל זיך פירן גוט, דו מוזט זוכן א פרישן פתח — דאס איז דער אות "ה" וואס דודי שלח ידו מן החור, דער וועג אז מ'זאל זיך קענען צוריק קערן צום אייבערשטן איז נאר דורך א פרישע פתח, דו לאזט איבער וואס ס'איז געווען פון פריער!

בראתי לו תורה תבלין

דער עיקר איז לימוד התורה. ס'הייבט זיך אן א פרישער זמן, זיך אריינלייגן אין תודה"ק. בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין. ס'איז נישטא עפעס אנדערש וואס ס'זאל קענען מציל זיין פונעם יצה"ר נאר די שיעורי תורה וואס מ'לערנט. אוועקגעבן יעדע פרייע מינוט אויף לערנען. נישט לערנען פאר זיך אליין, נעמען זיך א חברותא מיט וועם צו לערנען. היינט איז ב"ה דא די אלע סארט חברות, אלע סארט שיעורים וואס ס'איז דא. יעדע קרייז האט זיך זיין מסכת וואס מ'לערנט, ס'איז א געוואלדיגער תועלת. ווען איינער האט נישט ספעציעל קיין אנדערע שיעור וואס ער דארף לערנען, זאל מען מיט האלטן מיט די חברות צוזאמען, מ'זאל קענען זיך אדורך שמועסן איינער מיטן צווייטן, און מען זאל נעמען די בחינות וואס ס'איז דא דערויף, דעמאלטס ליגט מען אין דעם לערנען, נישט נאר די שעה וואס מ'לערנט, דער גאנצער טאג נאכדעם ליגט דער קאפ אין תורה.

פלאץ ביי די ארבעט אויב זיצטו נישט אויף א גוטן פלאץ, דארפסטו אוועקגיין פון דעם מקום. איז דער ביהמ"ד וואו דו ביסט מיט דינע חברים צוזאמען נישט גוט פאר דיר, לאז עס איבער. — דו קענסט נישט בלייבן די זעלבע וואו דו ביסט געווען און זאגן איך גיי זיין גוט. מ'קען נישט בלייבן מיט זיינע כלים וואס ער האט, און זאגן פון היינט אן וועל איך זיין וואויל, איך וועל נישט קוקן וואס מ'דארף נישט, איך וועל נישט טוען וואס מ'דארף נישט. — ס'איז נישט מעגליך, מ'פאלט אדורך. אז דו ווילסט זיך צוריק קערן צום אייבערשטן, לאז איבער וואס דו האסט געהאט און הייב אן א נייעם וועג.

דער אייבערשטער זאגט, איך האב באשאפן די וועלט ווי א "ה", מ'קען פון אונטען ארויסגיין, אבער ווען דו ווילסט צוריק קומען, זאלסטו וויסן אז דו קענסט נישט צוריקגיין דורך דעם זעלבן פלאץ, אז דער פלאץ האט דאך דיך געברענגט דו ביסט ארויסגעפאלן דארטן, איז דאך דא סיבות וואס ליגן דארטן וואס האט דיך צוגעברענגט דערצו אז דו ביסט פארפאלן געווארן, דו קענסט נישט אויף דעם זעלבן פלאץ צוריק גיין. אז דו ווילסט צוריקגיין דארפסטו איבערלאזן דעם פתח ווי דו ביסט ארויסגעגאנגען, האק דיך אפ פון אלעם, דא האסטו א פרישען פתח, פון דארט וועסטו קענען אריינגיין.

ווען די גמרא פרעגט פארוואס האט מען געדארפט עפענען אויבן א פרישן פתח, פארוואס קען מען נישט פון דעם זעלבן פתח ווי מ'איז ארויסגעגאנגען צוריקגיין, זאגט די גמרא לא מסתייע מילתא, ס'גייט נישט צוריק, אז דו בלייבסט מיט אלעם אזויווי ס'איז געווען, דו ווילסט נאר זיין גוט, דאס האלט זיך נישט. אז דו ווילסט צוריקגיין דארפסטו האבן א פרישן פתח וויאזוי דו זאלסט קענען זיך צוריק קערן.

ההשתמשות בכלי האינטערנעט והוואטס-עפ

יעדער איד וויל זיין גוט און וויל זיין ערליך. די מצבים פון די וועלט ברענגט אים דערצו, דא איז פאר פרנסה, דא האט ער א צווייטן תירוץ א.א.וו. און מ'גייט ארום מיט כלים וואס ס'איז נישט אויסגעהאלטן! ס'איז נישט אויסגעהאלטן נישט אידיש נישט מענטשליך. תורה'דיג, גיין אן א פילטער איז ערגער ווי טריפה! אלע דריי עבירות ליגן דעריין! מ'דארף עס נישט ארויסברענגען, יעדער ווייסט עס

קביעות מקום לתורה ולתפלה בבית מדרשנו

אײך וואלט געוואלט בעטן די יונגעלויט וואס זענען נאנט אהער, ביי אונז איז געווען א שטיק צייט וואס די מקוה נישט אפען, און ס'איז נתפרדה החבילה, מ'איז זיך צוגאנגען דאווענען ערגעץ אנדערש, ס'איז נישט געווען קיין מקוה ס'האט געפעלט פון די מנינים א.א.וו. וויל איך בעטן, ס'איז א געוואלדיגער תועלת פאר דעם יונגערמאן אליין, און א געוואלדיגער תועלת פאר'ן ציבור אויך, צוריק ווייטער אנהייבן. ס'איז אלעס מסודר און צוגעשטעלט, די מקוה ווי ס'דארף צו זיין, פלעצער צו דאווענען, האט ער א שיעור צו לערנען פאר'ן דאווענען, זאל ער אהערברענגען זיין חברותא און לערנען דא. האט ער א שיעור ביינאכט, זאל ער ברענגען די חברותא צו לערנען צוזאמען, ער טוט זייער אסאך ארויסהעלפן איינער פאר'ן צווייטן. ווי מער ס'איז דער קול תורה, ווי מער מ'זעהט אז מ'האלט מיט "ובהם נהגה" און מ'פארהערט זיך נאכדעם, טוט עס אנרייצן צוצוברענגען דערצו אנדערע זאלן אויך נאכטוען און גיין אין דעם זעלבן וועג, ס'זעט זיין א געוואלדיגער תועלת פאר יעדן יונגערמאן אליין פאר זיך, און דער זכות הרבים וואס ס'איז דא איז זייער גרויס.

לקבוע מקומו במעונות הקיץ בחבורה של יראים ושלמים

אײך וועל ענדיגן מיט איין נקודה, זומער פארט מען דאך אוועק, יעדער איינער אויף די פלעצער ווי מ'איז, יעצט איז די צייט ווי מ'הייבט זיך אן אויסצוקלויבן די פלעצער ווי מ'וויל גיין. נישט גיין אויף א פלאץ ווי ס'איז דא א שוואכע חברותא. זאגן איך קען צוויי דריי מענטשן אויף דעם פלאץ, ס'איז גוט. אז ס'איז א שוואכע חברותא ציט עס אראפ! מ'קומט אהיים נישט דער זעלבער יונגערמאן וואס מ'איז געווען. אייביג דארף מען גיין מיט א חברותא וואס איז בעסער פון אים. זוכן זיך א חברותא נאר דארטן ווי עס איז דא וואוילע יונגעלויט, ערליכע יראים ושלמים. בעסער איז אז ס'איז דא א תלמיד חכם אויף דעם פלאץ, וואס די ביהמ"ד און די באנעמונג איז אנדערש ווען ס'איז דא אויף דעם פלאץ א מורה הוראה, איינער וואס שטייט העכער איבערן ציבור. מ'גייט דאך נישט אליינס מ'גייט מיט די בני בית, די בני בית ווערן נאכגעשלעפט, א גאנצן טאג זיצט מען דאך און מ'שמועסט און מ'רעדט וכדומה א.א.וו. מ'הערט זיך אן זאכן וואס מ'דארף נישט צו וויסן, און מ'שלעפט אראפ איינער דעם צווייטן. יעצט איז די צייט בשעת מ'גייט זוכן,

נאר גיין אויף א פלאץ ווי מ'זעט זיך געפינען מיט א ערליכע חברותא.

תיקון גדרי הצניעות במלבושי הנשים

דײ גמרא זאגט, בזכות נשים צדקניות איז מען ארויסגעגאנגען פון מצרים, בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לועז, בית יעקב אלו הנשים. ס'קומט זומער, די פריצות אויף די גאסן, יעדער איינער ווייסט ווי מ'דארף זיך היטן מיט שמירת העינים, ווען מ'גייט ארויס אויסער די ד' אמות. אבער די צניעות וואס דארף זיין, וואס איז יא בדינו, ס'איז אין אונזערע הענט, ס'איז געווארן זייער נפרץ די צניעות אין די אידישע שטיבער. מ'גייט אנגעטוען, חסידישע אידן שטריימל בעקוטשע און ווייסע זאקן, און די ווייבער זענען אנגעטוען כאחת הפריצות. פון יאר צו יאר ווערט עס ערגער. מ'הערט ליידער ווייניג מוסר דערויף, מ'האט נישט די כוחות מ'זאל עס קענען שטערן, אבער פאר זיך אליין דארף מען זיין א בעה"ב אין שטוב, און אכטגעבן אז די קליידער וואס מ'קיפט זאלן זיין אויסגעהאלטן לדרכי הצניעות. קליידער דארפן זיין לאנג פיר אינטשענס צומווייניגסטן אראפצו פון די קניע, אזוי האבן אלע רבנים גע'פסק'נט. אז מ'זעהט אז די ווייב קומט אהיים מיט א קורצערע קלייד, דארף מען זאגן, ס'איז נישט גוט! מ'זאל צולייגן סחורה דערויף! מ'זאל עס טוישן פאר א צווייטן בגד. א קלייד טארנישט זיין צוגעפאסט, א קלייד דארף זיין באשיידן.

ס'איז היינט דא רעשיגע קאלירען אין די קליידונג, אמאל האט מען געוויסט אז א אידיש קינד איז נישט געגאנגען מיט א רויט קלייד, ווי ס'זעט גע'פסק'נט אין שו"ע, ס'זעהט אויס ס'איז נישט געווען דעמאלטס אנדערע קאלירן וואס ס'איז געווען מער זעה-באר, היינט איז דא קאלירען וואס ס'איז אסאך ערגער ווי די רויט, מ'גייט אנגעטוען מיט אלע סארט קאלירן, און מ'דארף עס שטערן ביי זיך אין שטוב. מ'קען נישט שטערן די גאס, אבער יעדער ביי זיך אין שטוב דארף זעהן צוצורעדן דאס ווייב זאל גיין אנגעטוען ערליך.

שײך איז היינט געווארן, קאלירטע שייך מיט אלע ערליי פארבן, אלעס נאר אויף צו רייצן, און אלעס איז נאר אז ס'זאל ארויסברענגען אז מ'גייט דא וכדומה. מ'דארף זיך היטן דערויף. יעדער זאל אנזאגן ביי זיך אין שטוב. ס'איז זייער מצוה. די ווייבער זענען היינט פארנומען מיט אלע מצוות נאר נישט מיט זייער מצוה וואס ליגט אויף זיי! זיי

ס'ליגט אויף אונז דער חיוב, מ'רעדט נישט יעצט צו די ווייבער, מ'רעדט יעצט צו די מענער. כל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה שטייט אין די גמרא אז ס'ווערט גערופן על שמו. אז מ'קען נישט קען מען נישט, אבער וואס ער קען טוען דארף ער טוען. וואס ער קען טוען צוצוהעלפן מסביר זיין אין שטוב, צניעות איז דיין מצוה, דו האסט נישט עפעס אנדערש. מ'קען גיין שוין אנגטוען, מ'קען גיין ארענטליך אנגעטוען, און ס'איז באשיידן, און מ'קען גיין אנגעטוען פארקערט אויכעט. דאס איז איר מצוה, און דאס ליגט א חיוב אויף אונז מחזק זיין אונזערע שטיבער מיט צניעות.

כ'ימי צאתנו ממצרים יראנו נפלאות, זאלן מיר מיטנעמען די קדושה וואס דער יו"ט האט אריינגעברענגט, מען זאל עס קענען מיטנעמען און זיך פירן אויף דעם וועג א גאנץ יאר. יציאת מצרים דארט ליגט דאך אלע גאלות, וואס ס'איז געווען אין מצרים ליגט דאך דארטן דער כח אויף די גאולה העתידה. זאל דער אייבערשטער געבן, אז אזויווי אונז זענען מיר ארויס פון מצרים, מ'האט געוויזן פאר אונז די אלע ניסים, ס'וועט זיין אסאך און אסאך גרעסער די ניסים וואס דער אייבערשטער וועט געבן ווען מ'וועט ארויסגיין פון דעם גלות, די ניסים פון שיעבוד גליות זאגט די גמרא וועט זיין דער עיקר, יציאת מצרים וועט נאר זיין א טפל לעתיד, ונזכה ונחיה ונראה, זאלן מיר זוכה זיין צו זעהן מיט אונזערע אייגענע אויגן, אלע אינאיינעם מקבל זיין פני משיח צדקינו בב"א.

זענען פארנומען צו טוען חסד, גיין אין שפיטעלער, זיי זענען פארנומען מיטאל נישט רעדן קיין לשה"ר, מיט נאך אנדערע מצוות, דאווענען דריי מאל אין טאג וכדומה, מצוות וואס נישט אין אלע זענען זיי מחויב א מצוה חיובית. די מצוה פון "צניעות" דאס איז נאר איר מצוה, זי האט נישט עפעס אנדערש. זי האט נישט א אנדערע מצוה וואס מ'האט איר געגעבן, איין מצוה וואס זי האט "צניעות"! אלעס וועט זי טוען נאר דאס נישט...

א'זויווי מ'גייט מיט שייטלעך [מ'רעדט דאך נישט, אז לכתחילה דארף מען זעהן אז מ'קען פועלן אין שטוב מיטאל גיין צוגעדעקט דעם שייטל, דארף מען עס פרובירן] אבער מ'רעדט יעצט וויאזוי די שייטלעך זעהן אויס. אמאל איז געווען א שייטל א סאלידער דעק אויפ'ן קאפ, א קליין שייטל, היינט גייט מען מיט לאנגע שייטלעך, ס'הענגט אראפ איבער די אקסלען, אלע רבנים האבן גע'פסק'נט אז א שייטל וואס גייט אראפ ווייטער פון די אקסלען איז א טריפה שייטל און מ'טארנישט גיין דערמיט! פארוואס זאל מען נישט זעהן אז אונזערע שטיבער זאלן זיין געהעריג אויסגעשטעלט אזויווי מ'דארף צו גיין. מ'גייט מיט צופלאשענע שייטלעך, אלץ מיינען האט מען געהיטן מען זאל נישט גיין מיט קיין צולאזטע האר נאר עס זאל זיין צוזאמגענומען, ווען זי האט נאכנישט געהאט אויף זיך קיין חיוב פון זיך היטן. מ'רעדט יעצט פון א אשת איש וואס איז אסאך הארבער וויאזוי א מיינען דארף גיין אנגעטוען, דארף זיין א שייטל צופלויגן מיט לאקן וכדומה, ווי מ'גייט היינט?

נתנדב ע"י יודיט מוה"ר ר' דוד יוסף סאלאמאן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באירוס בני למול טוב	נתנדב ע"י יודיט מוה"ר ר' יודל זינגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באירוס בני למול טוב	נתנדב ע"י יודיט מוה"ר ר' חיים אפרים נאה הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באירוס בני למול טוב
נתנדב ע"י יודיט מוה"ר ר' חנני קיזעלניק הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בני למול טוב	נתנדב ע"י יודיט מוה"ר ר' חיים צבי וואלטר הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בני למול טוב	נתנדב ע"י יודיט מוה"ר ר' מאיר זאב גאלדבערגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באירוס בתו למול טוב
נתנדב ע"י יודיט מוה"ר ר' שלום מערמלשטיין הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב	נתנדב ע"י יודיט מוה"ר ר' ישראל בנימין טויבער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בני למול טוב	נתנדב ע"י יודיט מוה"ר ר' לייבוש דרוממער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בני למול טוב
נתנדב ע"י יודיט מוה"ר ר' יואל ב"ר ווערצבערגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בני למול טוב	נתנדב ע"י יודיט מוה"ר ר' שלמה זלמן לייפער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב	נתנדב ע"י יודיט מוה"ר ר' חיים יודא פריעד הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בני למול טוב
נתנדב ע"י יודיט מוה"ר ר' יואל משה בינער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בתגלחת בני למול טוב	נתנדב ע"י יודיט מוה"ר ר' ראובן יואל טובל הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בני לעול התורה והמצות למול טוב	נתנדב ע"י יודיט מוה"ר ר' שלמה שטייף הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בני למול טוב